A magyar-franczia biztositó részvény-társaság,

melynek

20 millió frankot, azaz 8 millió arany forintot

tevő alaptőkéjéből részvényesei által mindjárt kezdetben

10 millió frank, azaz 4 millió arany forint

készpénzben befizettetett s részint magyar állami értékpapirokban, részint a főváros első rendű pénzintézeteinél helyeztetett el, — mind igazgatósági székhelyen **Budapesten,** mind az ország különböző pontjain allitott vezér- és főügynökségei által már megkezdé működését és

BIZTOSIT

a) **tűzvész** és **robbanás** által okozott károk ellen ingó és ingatlan tárgyakat;

b) **jégkár ellen** minden mezőgazdasági terményt,

c) **szállitmányi károk ellen** szárazon és vizen szállitott javakat,

d) **az ember életére** minden ismert módozat szerint.

A társaság rendkivüli nagyságu alaptőkéje, melyet működésének mindjárt kezdetén a biztositó közönségnek garancziaképen nyujt, kezesség arra nézve, hogy általa az **előforduló károk a leggyorsabban és méltányosabban fognak rendeztetni és kifizettetni.** Másrészről a társaság az iránta már is minden oldalról nyilvánuló bizalmat, valamint eddig tanusitott rokonszenvet az által is fogja igazolni, hogy dijszámitásainál a közönséget **mindazon kedvezményekben részelteti,** melyeket egy solid alapon működő társaság biztositó feleinek nyujtani képes.

Biztositási ajánlatok benyujthatók s minden irányban bővebb felvilágositások nyerhetők ugy az igazgatósági központon (Budapest, IV. ker. Városháztér 1. szám) mint a vezér- és főügynökségeknél s az ország nevezetesebb helyein már felállitott kerületi ügynökségeknél. 5683

Budapesten, 1880. január 10-én.

Az igazgatóság.

A bártfai gyógyfürdő

május hó 15-kén nyittatik meg.

A bártfai erős **égv.nyes-, sós-, vasas-, savanyuviz-források** hathatós gyógyerejökről régóta ismeretesek, első rangu szaktekintélyek által el van ismerve: hogy **Bártfa** hazánk, sőt a külföld e nemü **legerősebb forrásai** közt **kiváló** helyet foglal el. E kitünő gyógyvizek biztos sikerrel használtatnak: vérszegénység, sápkór ellen, idült gyomor-, bél- valamint légzésszervi és hugyhólyag hurutoknál, az ivarszervi bajok és rendellenességek ellen különösen az anyaméhkoroknál és idegbajokban. 5913

Ezen régi hirü fürdőhely Sárosmegyében, szab. kir. Bártfa városától mely a tulaldonát képező fürdőt most házilag kezelteti) ½ órányira fekszik a kárpátok egyik helyláncolata déli lejtőjén, gyönyörü szálas fenyveserdők által környezett völgyben, a legtisztább kellemes üditő balzsamos erdei levegővel, pompás erdei sétányokkal.

A legközelebbi vasuti állomás **Eperjes,** honnan kocsin a kitünő országuton 4½ óra alatt a fürdőbe érhetni. Jól berendezett lakások mérsékelt áron, egészséges izletes étkek olcsó kiszolgáltatásáról gondoskodva van, a vendégek kényelmére **gyógyterem és fedett** sétány, mindennap reggel és este térzene (ungvári zenekar). Mindennemü fölvilágositással készséggel szolgál **a fürdőigazgatóság.**

NEHEZKORT

(Epilepsiát) gyógyit levél utján Dr. Killisch, specialista, Drezdában (Neustadt). Legnagyobb tapasztalattal mert eddigelé már 11,000-en felül gyógykezeltettek.

HÁZASOKNAK nélkülözhetetlen dr. Hampe müve: «Belehrung über Kindersegen» (Oktatások a gyermekáldásról). Tanácsadó mindkét tekintetben. Ára 1 frt. Szállitja bármely pénznem vagy postabélyegek beküldése mellett **Gottfried C.** kiadohivatala Bornaban.

Valódi keleti

haj- és szakáll-festőszer

megőszült barna s fekete hajnak előbbi természetes szinét visszaadja, vörös vagy szőke hajat tetszés szerint barnára vagy sötétfeketére fest. Ára **3 frt 20 kr. o. é.** A postán küldésnél csomagolás és bélyegért **20 kr.** több számittatik. Főraktár, hová minden megrendelések intézendők:

REISS B. urnál Budapest,
király-utcza 47. sz., I. emelet. 5640

GICHTFLUID

von
FRANZ JOH. KWIZDA
K.K. HOFLIEFERANT.

Évek sora óta kipróbálva mint kitünő szer köszvény és csúz, ficzamodások, az izmok és idegek feszessége, véraláfutások, zúzódások, a bőr érzéketlensége, továbbá helyi görcsök (lábikragörcs), idegfájdalmak, s hosszabb ideig tartó bekötések által származott daganatok ellen; főként pedig nagyobb fáradságok és gyaloglások előtti és utáni erősödésre, stb., valamint aggkorban beállott erőtlenedésnél.

Védjegy.

Valódi minőségben a következő gyógytárakban: **Budapesten** Török József, Strobentz testv., Thallmayer A. Seitz. Glasz Józs.; **Aradon** Tones F. és E.: **Brassón** Jekelius Ferd.: **Debreczen** Gerely Fülöp, Rickl J. A.; **Eszéken** Dienes S. G. **Győr** Naszaty J.; **Komárom** Kirchner János; **Léva** Bolemann E.; **Lőcse** Honthy Sámuel; **Nagy-Kanizsa** Prager Béla; **Nagy-Mihály** Czibur B.; **Nagy-Szeben** Morscher W. F.; **Paks** Florian J.; **Pancsova** Bauer F.; **Pozsonyban** Pistory Bódog. **Sárkány** Schnell F.; **Szász-Sebes** Binder Lajos; **Székesfehérvár** Dieballa J. G., Kőrösi Viktor; **Szent-György** Hubner J. E. **Vukovár** Kirchbaum Bódog; **Zágrábban** Mithbach Zsigmond.

Főraktár Kwizda Ferencz János,

csász. kir. udvari szállitó- és kerületi gyógyszerésznél, Korneuburgban

Ára egy üvegnek 1 frt o. é.

Ezenkivül a koronaországok valamennyi városés mezővárosában léteznek raktárak, melyek időnként a vidéki lapok utján közhirré tétetnek. 5951

Mindenkinek ajándékozzuk

a legszükségesebb tárgyakat, mint kés, villa és kanál.

A nemrég megbukott nagy angol britannia-ezüst-gyár tömeggondnokságától megbizást kaptunk, hogy valamennyi nálunk letétben levő britannia-ezüst-árut a szállitás s a munka-dij egy ¼ részének csekély kárpótlása mellett 5768

elajándékozzuk.

3 frt 95 kr. beküldése, vagy utanvét mellett is, mint a szállitási dijnak Angliából Bécsbe, valamint a munkadij ¼ részének kárpótlása mellett, kaphatja mindenki a következő britannia-ezüst asztali készletet 6 személy számára, vagyis 24 db. legjelesb árutárgyat

ingyen:

6 db. kitünő jó **asztali kés,** britannia ezüstnyéllel, valódi angol ezüst-aczél pengével.
6 „ legfinomabb **villa,** britannia-ezüst, egy darabból.
6 „ nehéz britania-ezüst **evőkanál**
6 „ britannia-ezüst **kávéskanál,** legjobb minőség.
24 db. Összesen 24 db., mely azelőtt 15 frtba került, most pedig **összesen mind a 24 db. csak 3 frt 95 kr.**

Ezen 24 tárgy a legfinomabb britannia-ezüstből van készitve, a mely örökké fehéren marad, s a valódi ezüsttől 30 évi használat után sem különböztethető meg, amiért **kezesség is vállaltatik.** Czim és egyedüli megrendelési hely

BLAU és KANN, Bécs, I. Elisabethstrasse, Nr. 6.

Kinek az áru nem tetszik, bérmentes visszaküldés mellett **a pénzt levonás nélkül visszakapja.**

Fontos távol-, rövid és gyenge-látóknak!

A legjobb szemüveget szolgáltatja jótállás mellett

SOLOMONSON N. H. látszerész,
Budapest, váczi-utcza 12. szám. 5926

Legnagyobb választéka a párisi világkiállitáson kitüntetett szinházi és tábori látcsöveknek. (Operngucker és Feldperspectiv.)

Levélbeli megrendelések a láttávolság jelzésével pontosan eszközöltetnek.

14 nap alatt

megszüntet a világhirü **Dr. RIX**-féle eredeti **Pasta Pompadour** minden tisztátalanságot az arczon, ugymint: *szeplőt, májfoltokat, pörsenéseket, bőratkát* himlőhelyet, ragyát, vörös orrot. A bőrnek puha, bársonyszerü külsőt kölcsönöz. Az eladás jótállás mellett történik, s ha a pasta nem lenne hatással, a pénz minden nehézség nélkül visszaadatik. 1 serleggel, használati utasitással, 1 frt 50 kr. Kaphato **RIX VILMA, dr. Rix Adalbert** özvegyénél, **Bécsben, Stadt, Adlergasse 12, I. Stock.** 6729

Huzások juliusban!

Bécsi sorsjegyek, főnyeremény 200,000 frt, évenként 4 huzás, eladom 10 frtos 14 havi részletre.

Hitel-sorsjegyek, főnyeremény 200,000 frt, évenkint 4 huzás, eladom 10 frtos 21 havi részletfizetésre.

Salzburgi sorsjegyek, főnyeremény 20,000 frt, évenkint 2 huzás, eladom 3 frtos 9 havi részletre.

Krakói sorsjegyek, főnyeremény 20,000 frt, évenkint 3 huzás, eladom 2 frtos 13 havi részletre.

Braunschweigi sorsjegyek, főnyeremény 240,000 márka, évenkint 6 huzás, eladom 5 frtos 14 havi részletre.

Insbrucki sorsjegyek, főnyeremény 30,000 forint, évenkint 2 huzás, eladom 3 frtos 10 havi részletre. 5960

Szász-Meiningeni sorsjegyek, főnyeremény 15 ezer frt, évenkint 6 huzás, eladom 2 frtos 11 havi részletre.

Az 1-ső részletnek letevése után a vevő mindjárt a legközelebbi játéknál egész egyedül játszik.

IGÉRVÉNYEK.

Hitel-sorsjegyekre	Bécsi sorsjegyekre
4 frt 25 krajczár és a bélyeg.	2 frt 25 krajczár és a bélyeg.

LŐRY J. bank- és váltóüzlete, Budapest, hatvani utcza 17.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

ELBESZÉLÉSEK.

Irta

CSIKY GERGELY.

Ára füzve 2 forint.

TARTALMA: Gombos ur válópöre. — A végrehajtó. — A félelmes szomszéd. — A 233-dik szám. — A kis Viola. — Hervadt koszoruk. — Maláta ur karácsonyfája. — Vasuti történetek. — A betegápoló. — Zavaros történet. — Az új lakó titka. — Az aranyhaj. — A «báró és bankár» Palotán. — Kisvárosi pletyka.

Szükséglet a nyaralókba.

Indiai függő hintaágy tokban 4.50—6.50, vasléczekkelft. 14.50 Raktor D. Fèvre párizsi tartós családi **szodaviz** készülékek, könynyen készithető az orvosoktól ajánlott kellemes frissitő ital.

2	4	6	10	meszelyes.
7.—	10.—	14.50	17.—	frt

ehez 2¼ font legjobb soda és borkő 2 frt. Berendezett étkező kosarak 12, 18, 21 frt. Fagylalt gépek receptekkel 7.50-tól 19 frtig. Czélszerü Rechaud Lang borszesz gyorsforralók 2.75—3.50-ig. Regulálható comfort kávéfőzőgép, kávé pörkölő 4.20, 4.80, 5.75. Szénvasaló 3.50—4.50-ig. Vaj és sajt tányér üveg fedővel 1, 1.80—7 frtig, marmor lappal 4 frttól 6.75-ig. Legyek ellen, sodrony étel boritó 40, 50, 70, 90 kr. 1 frt. Szél elleni gyertyatartó 1, 1.75—4 frtig. Saláta kés-let 55 krtól 2.70-ig. Eczet és olaj-állvány 1.80, 2.50—8 frtig. Amer. üvegdugaszoló frt. 1.40. Hydraulikus hordó szád 1 frt. Kulcscsal elzárható hordócsap 1—1.50 frtig. **Uj** patent dugaszhuzó a dugaszt sértetlenül és könnyen kisodorja frt 1.50. Wischin hires szobapadló fénymáz közép nagyságu szobára, doboz 90 kr. Jetoline legjobb fehérnemű jelző tenta 1 frt. Divatos nagy monogramok frt 1.20, 1.60. Vegyészeti gyors politura butorokra 85 kr. Ragasztó szer üveg, porczellánra stb. tűzben vagy vizben sem válik szét 85 kr. Önműködő egérfogó több egerekre 70 krtól 1.60-ig. Kerti fecskendező 10, 14, 17, 24 frt. Virág harmatositó 40 krtól 1.50-ig.

Anyáknak Uj önműködő szivattyuzó szoptató üveg 1.20. Elismert angol foggyöngyök 3 frt. Szabadban használható erdei gyermekkocsi ernyővel 10.80—14 frtig.

Megrendeléseknél képes árjegyzéket mellékel

Kertész Tódor, BUDAPEST, Dorottya-utcza 1.

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre ... 6 • | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre ... 4 • | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre ... 3 • | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

25-ik szám 1880. BUDAPEST, JUNIUS 20. XXVII. évfolyam.

KOSSUTH LÁSZLÓ SIREMLÉKE ALSÓ-DABASON. — ELLINGER FÉNYKÉPE UTÁN.

KOSSUTH ATYJÁNAK SIREMLÉKE.

A DABASI temető e hó 13-án kegyeletes ünnepély szinhelye volt. Negyvenegy év előtt épen e napon hunyt el Kossuth Lajos édes atyja, mély bánatban. Fia fogva volt ekkor, és nem lehetett jelen a halálos ágynál és a temetésnél. Negyvenegy év mulva sem lehetett jelen. «Lélekben önökkel leszünk — irta volt Kossuth közelébb egy e napra vonatkozó levelében — csak igy lehet, csak igy szabad ott lennünk.»

A Kossuth-család 1837-ben költözött Pestről Alsó-Dabasra, mindjárt Kossuth Lajos befogatása után. Kossuth lévén a család fentartója, elfogatása után szükségessé vált a takarékosság, és a szerény falusi életbe kellett vonulni, hol azonban a fővároshoz is közel maradhattak. Itt éltek abban a házban, melyet egyik rajzunk mutat, 1840-ig, mikor Kossuth végre kiszabadult a fogságból. Atyja már a temetőben nyugodott.

Sirját márványtábla fedte, mely minden látogatót figyelmessé tett, hogy ki aluszsza itt örök álmát. De az utolsó időkben már az elhagyatottság vette körül a sirt. A temető csendjét többé semmi sem háboritotta, a temetések és a sirlátogatók sem, mert a halál számára más békés tanyát avattak föl. A régi temető sirjait és utjait felnőtte a fü: az akáczfák sürün kihajtottak mindenütt, s bokrok és lombok fedték el a horpadt sirokat.

Zlinszky Istvánné urhölgy volt, ki megpendítette az eszmét, hogy Kossuth atyjának sirját ki kellene szabaditani az elhagyatottságból, s e néma magányt megjelölni diszes emlékekkel. Engedélyt kért Kossuthtól, hogy a sirt gondviselés alá vehesse. Bizottság alakult dr. Halász Géza, Budapest főváros nyugalmazott tiszti orvosának s dabasi közbirtokosnak elnöklete alatt, mely a siremlékre gyüjtéseket inditott. Igy állitották föl a sirra az emléket, melynek leleplezése ünneppé lett.

Alsó-Dabas csöndes kis falu, meglehetősen távol esve a forgalmi vonaloktól. A fővárosból Pilisig vasuton szokás menni, onnan pedig tengelyen még két óra hosszat tart az ut. A falu több pestmegyei birtokos család lakhelye, s ezek egész buzgósággal rajta voltak, hogy junius 13-ikát emlékezetessé tegyék. A helység derék magyar népe is hozzájárult ehhez. A környék falvai nagy csoportokban gyülekeztek vasárnap Dabasra. Czegléd ről vagy ötven tagu küldöttség ment; ezenkivül küldöttségek jöttek Kecskemétről, Nagy-Kőrösről, Szegedről, Debreczenből, Hódmezővásárhelyről, stb. A fővárosból küldöttségek, képviselők, magánosok és hirlapirók érkeztek.

A temető bejáratától kezdve tágas utat irtottak az akáczfák közt a sirig. A koszoruk nagy részét jó előre kivitték s elhelyezték a sirt övező vasrácsozatra.

Tizenegy órakor indult meg a menet, elől zászlóval. A zászló után a koszorukat vitték. Jelen volt Kossuth unokahuga: Ambrozovits Béláné szül. Meszlényi Ilona. Pestmegyét Földváry Mihály alispán képviselte. Az ország gyülési függetlenségi párt küldöttség által vett részt. A temető bejáratánál is lovasok álltak, s rendet tartottak az özönlő nép közt. A siremléket viorlavászon fedte, s ennek lebontására fehérbe öltözött hajadonok álltak ott. A koszoruk szebbnél szebbek: illatos viráguak, babér, borostyán, cserfa, s hozzá selyemszalagok, csillogó rojtok, aranyos feliratok.

A pesti nemzeti dalkör énekével kezdődött az ünnepély, aztán *Halász* Géza tartott beszédet, melyet a legmélyebb megindulással hallgattak, mert egész melegségében fölelevenitette ama gyöngéd és szeretetteljes viszonyt, a mi apa és fiu közt fennállott; sok érdekes adatot hozott föl a Kossuth-családról, és jellemezte Kossuth Lászlót, ki eszes ügyvéd és szilárd jellemü férfiu volt, s kiről Kossuth azt irta, hogy tőle tanulta a hazát rendületlenül szeretni. Elmondta, mint költözött az üldözött család Dabasra, hol részvétet és baráti szeretetet talált, s hogy az elhunyt Kossuth László fölött Székács József, a később nagyhirü superintendens mondott beszédet. Megemlékezett Kossuth anyjáról is, ki a női erények példánya volt s 1853-ban Brüsszelben hunyt el. A nővérek közül csak egy él még, Lujza (Ruttkay Józsefné Amerikában), mig Emilia (Zsulavszkyné) és Zsuzsánna (Meszlényiné) Amerikában hunytak el. A közönség pedig éljenzésben tört ki, mikor a jelenlevő Ambrozovitsnét is emlitette, Kossuth László unokáját.

Az érdekes emlékbeszéd után *Földváry* alispán mondott tartalmas beszédet. «Nem politikai tüntetés, — ugy mond, — hálaérzet vezetett ama férfi sirjához, ki nekünk Kossuth Lajost adta.» Végül áldást mondott az apa poraira és élő fiára.

Nagy hatásu volt Bartók Lajos költeménye: «Kossuth atyja». A nemzeti szinház tagja, *Bercsényi* kitünően is szavalta el. A rendező bizottság azonnal elhatározta, hogy a Kossuth által küldött koszoru egyik porczellán-rózsáját Bartóknak adja át emlékül.

A «Szózat» éneklésével ért véget az ünnepély. Ez alatt egy öreg falusi asszony keltett figyelmet sirása által. Özvegy Szantner Istvánné ez, ki aztán elbeszélte, hogy fiatal korában Kossuth Lászlónál szolgált, ő ápolta a mindig betegebbé váló öreg urat, s ott volt mellette utolsó perczeiben is.

Az ünnepély végén még mindenki igyekezett, hogy a siremlék közelébe juthasson, s megtekintse a koszorukat. Ezek közül természetesen Kossuth koszoruját helyezték a legelőkelőbb helyre, a siremlék felső részére. Maradandó, diszes emlék e koszoru: porczellánból készült, másfél méter átmérőjü; sötét levelei közt fehér rózsákkal. Szalag, felirat nem volt rajta. Kossuth Ambrozovitsnéhoz küldte egy levél kiséretében, kérve, hogy egész csendben tegye le a koszorut «arra az áldott emlékü sirra, melyben atyja hamvai porladnak már negyvenegy esztendő óta».

Ambrozovics Béláné rózsakoszorut tett a sirra, fehér szalagján e felirattal: «Nagyatyámnak». Összesen 33 koszorut helyeztek el a siron és körülette. Ezeket küldték: az országgyülési függetlenségi párt, Pestmegye közönsége, a budapesti honvédegylet, a honvédmenház, a honvéd temetkezési egylet, a kassai függetlenségi párt, a debreczeni függetlenségi kör, a szegedi népkörök, a somogymegyei balpárt, Félegyháza tisztviselői, a fővárosi egylet, a szarvasi olvasó egylet, a szentesi 48-as kör, a makói függetlenségi párt, a czegléd i «százas küldöttség», a budapesti egyetemi olvasó kör, Czegléd, Soroksár, a felső-dabasi közbirtokosság, Gyón-Dabas leányai, Hódmező-Vásárhely városa, özv. Damjanich Jánosné, Zlinszky Istvánné, az Athenaeum irodalmi társaság, az Egyetértés, a Függetlenség szerkesztősége, a gyón-dabasi, a szarvasi nők, stb. E koszoruk szalagjait Baracconeba küldik el.

A kegyeletes ünnep után a vendégszeretet ünnepei kezdődtek az egyes családoknál. Az egész községben látszott, hogy mindnyájan ünnepnek tartották e napot. Több sürgönyt is küldtek Kossuthnak, tudtára adva a nap lefolyását.

Az emelkedett szellemü ünnepből nem hiányzott más, csak az, kinek szivét a kegyelet e nyilvánulása legmélyebben meghathatta.

Német költőkből.

I.

Veréb és verébné.

(Mayer K.-tól.)

Háztetőn ül a veréb
S a verébné, mindaketten;
És nejéhez szól a férj:
«Csókolj meg, én édes szentem!

«Cseresnyefa már virit,
A tavasz oly sok gyönyört hoz;
A friss zöldhez vonz a vágy,
S főkép a gyöngéd borsóhoz!»

S szól az asszony: «Drága férj,
Uj kötelesség vár minket;
Nem kezdenők még ma el
Berendezni kis fészkünket?»

Mond a férj: «Fészek-rakás,
Költés, gyermekek tömése,
S vakargatni férj fejét —
Mind a nő kötelessége.»

«Te barbár! — igy szól a nő —
Rám maradjon minden munka?
S te csak ugrálj, csiripelj
S tolvajkodjál, meg nem unva?»

«Halld tehát, — szól a veréb, —
Röviden, pár szóval mondva:
A férfié az öröm,
S asszonyé a gond s a munka!»

II.

Memento mori.

(Scherer G.)

«Te bús fenyőfa ott fenn,
Mért nézesz oly sötéten?»
Szól az ifju, lenn ringva
Egy magányos ladikba'
Az álnok tó vizében.

S zúg a fenyő: «Oh ifju,
Én tégedet gyászollak:
Lásd, villog már a fejsze,
Hogy törzsemet lemetsze,
Teneked — koporsónak!»

III.

Minden csak lehellet.

(Rückert Fr.)

Elaggva s mégsem okulva, oh sziv,
Mindegyre vársz te s reményled,
Hogy mit a tavasz nem hozott meg, azt
Az ősz még meghozza néked.

Bokrát nem hagyja el a játszi szél,
S ott enyelg, hizelg szünetlen;
Reggel lehellete rózsát fakaszt,
S este megtépi kegyetlen.

Bokrát nem hagyja el a játszi szél,
Mig végkép lefosztva nem lett;
Minden, mit szerettünk s daloltunk, ah,
Minden csak szellő, lehellet!

IV.

Kitti.

(Heine.)

Az üdv, mely tegnap még ölelt,
Az ma már szertemállott,
De hű szerelmet, mely örök,
Én soha nem találok.

A kandiság karomba sok,
Hajh, sok szép asszonyt hajtott;
De ki szivembe láthata,
Az többé nem maradt ott.

Egy mosolygott, sápadt a más,
Mielőtt tova röppent;
Csak Kitti sirt keservesen
Hogy elhagyott, hogy elment.

Benedek Aladár.

Kolozsvári élet e század elején.

— *Déryné* naplójából. —

(Folytatás.)

Harmadnap csakugyan gr. *Bethlen Györgyné*hez voltunk hivatalosak ebédre. Engem az öreg báróné vitt magával kocsiján.

Ezután egész divattá lettem. Napirenden volt engem minden nagyuri házakhoz ebédre meghivni, ugy hogy alig volt nap, hogy otthon maradhattam volna.

Egy nap az öreg báró Bethlen Farkasnéhoz voltam hivatalos. Itt ismerkedtem meg az öreg, becsületes, német zongora-mesterrel *Heinisch*-sal, kinek tulajdonkép Schlezinger volt a családi neve. Ő a háznál volt zongoratanitó, mig a gyermekek kicsinyek voltak. Most már nem volt kit tanitani, de az öreg báró nem eresztette el a háztól, ott marasztotta örökös kenyérbe.

Ebéd közben szóba jött, mi kár, hogy nincs egy állandó karmestere a társaságnak, ki szivvel-lélekkel tanitana, mindjárt különb operákat adhatnánk. A báró csak köhécselt egy ideig, végre mondja:

— Hiszen ha épen meg volnának szorulva, az én Heinischkám is megtenné egyszer-másszor; ugy-e öregem?

— Szivesen, ha méltóztatik parancsolni.

Másnap már deputáczió ment a báróhoz, elkérni tőle Heinischt.

Alig lépett ez a társaságba, mindjárt nagy sikere látszott értelmes működésének. Ő vele derült föl a magyar opera hajnalcsillaga. Mily más menete lőn mindjárt minden operai előadásnak! Hozatták, fordittatták a legnagyobb operákat. Átlátta minden, hogy csak igy emelkedhetünk nagyra.

Végre nem értük be azzal, hogy csak «egyszer-másszor» jöjjön el Heinisch, — ő egészen kellett. S mi nagynehezen elkunyoráltuk a bárótól. Ki volt boldogabb, mint én.

Legelőször is a «Szevillai borbély»-t tanultuk be. Nagyot vittünk végbe! Tizennégy nap alatt meg birtuk tanulni ezt az operát ugy, hogy kifogástalan precizióval adhattuk elő. Csak most derült ki, hogy mily tehetség lakik némelyik tagban. De szorgalmasok is voltunk: 9-től 12-ig, 2-től 6-ig szakadatlan tanultunk.

*

Templomszentelés volt Kolozsvárott a protestansoknál. Méhes professzor ur megkeresett, hogy énekelnék a khóruson. Szivesen megigértem.

Midőn előttevaló napon fölmentünk próbára, egy olyan tizenöt éves barna kis lány nagyon föltünt előttem szép hangjáért. Ugy remlett előttem, mintha az utczán már láttam volna hol előttem, hol utánam menni s mindig engem nézni. Most is alig vette le rólam a szemét.

Mikor bevégeztem áriámat s ő neki is szünete volt, nem állhattam meg, hogy meg ne szólitsam, eszembe jutván, hogy hát ha ezt meg lehetne nyerni a szinházhoz.

Oda megyek hozzá s mondom:

— Kedves szép kis leányka, miért néz mindig oly erősen reám? ismer engem?

— Oh igen, mindig ott vagyunk a szinházban, ha énekes játék van.

— Hát kik a szülői?

— Engem Klein Rózsinak hivnak.

— Hol tanult énekelni?

— Csak otthon. Schodel ur tanitott mindig, már öt éves koromtól fogva.

— Gyönyörü erős hangja van. Nem volna kedve szinházhoz jönni?

— Oh, én igen szeretnék, kivált a hol a tekintetes asszony ott van. Én igen szeretem, — mindig nézem az utczán, ha látom jönni.

— No én elmegyek magukhoz és elkérem magát.

— Jaj, arról szó se lehet. Schodel ur nem engedi azt meg, hogy én itt szinpadra lépjek. Ő engem elviszen külországba s ott fogom magamat még kimivelni s ott is fogok szinpadra lépni.

— Kár! — mondám, — hisz az nem lenne kárára, ha itthon szülőföldén is gyakorolná magát.

Ezzel befejeztük. De istentisztelet végeztével csak hozzám sompolyog Klein Rózsi, hogy elkisér hazáig. Ő tőle tudtam meg aztán, hogy Kleinné bábaasszony s őt csecsemő korában fogadta föl, mint saját gyermekét. Schodel ott a a házban lakván, észrevette a gyermekben, hogy hangja lesz és a bábaasszonynyal oly egyezségre lépett, hogy ő a gyermeket öt éves korától tanitani fogja minden fizetés nélkül, mig felnövekedik 15 vagy 16 éves koráig, s ekkor Kleinné — hozzá adja nőül.

Ugy is lett később. Klein Rózsi csakugyan *Schodelné* lett. Férje őt aztán elvitte a külföldre. De Rózsi ott nem csinált furórét, mert Schodel nem volt nagy muzsikai tehetség, söt nagyon is gyenge zongorász volt. Rózsika azonban szép kis barna leányka volt, az ő mélyen fekvő sötét szemeivel, s egy Forti nevü zongoramüvész, ki akkoriban nagy hirben állt, beleszeretett és elszöktette Schodeltől. Ez a Forti vitte őt aztán oly nagy tökéletességre az énekben.

Több évig volt Fortival; de Schodel egymagára nem boldogulhatván, utánok iramodott s visszakövetelte nejét. Aztán ismét együtt éltek, de mindig a szegény asszony tartotta a férjét, kit sehol nem fogadtak el, a minthogy később, midőn Schodelné a nemzeti szinháznál virágkorát élte, férje itt se volt alkalmazva.

Egyszer egy nagy müvész érkezett Kolozsvárra, gordonka-konczertet adandó. Elment a gubernátornéhoz, hatalmas pártfogásáért esedezvén, a mit ő exczellenciája meg is igért. Gróf Rédeiné nagy termét készitették el hangversenyteremnek s a müvész a gubernátorné ajánlatára engem is fölkért a közreműködésre.

A terem tömve volt a legelőkelőbb társasággal. Más nem igen mehetett oda, roppant magas volt a belépti dij. S a hangverseny nagy tetszéssel ment végbe.

Ugyanakkor a szinházban is hangverseny volt.

— No most menjünk mind seregestől a szinházba, — mondja a grófnő. — Déryné, ugy-e megigéri, hogy fog nekünk valamit énekelni a szinpadról?

— Szivesörömest, de sokáig fog tartani, mig átöltözöm.

— Kell is az! — mondák. — Ugy azon módon, a hogy van. Fölviszi a batár s abból egyenesen a szinpadra lép.

— Jó. De előbb irok egy kis czédulát, nehogy rendetlenséget okozzunk. A publikumot háboritani nem szabad.

Megirtam a szinházba, hogy ez s ez operából rakják föl a kottákat, a páholyokat nyissák ki, mert a konczertből mind jönnek a dámák és urak.

Ugy lett. Szilágyi Pál ki volt irva a czédulán, hogy fütyülni fog — mert fölségesen tudott fütyülni, s gyakran föllépett e természetes hangszerével; de napközben nagy hideg volt, Szilágyi instrumentuma fölcserepesedett, nem tudott fütyülni, most hát kihirdették a szinpadról, hogy e baleset miatt a fütty elmarad s helyette Déryné énekel.

A publikum nem látszott haragudni a balesetért, mert a kijelentést örömzajjal és nagy tapssal fogadá.

Kilépek s eléneklem az áriámat. Midőn bevégeztem, az óriási tapsviharon egyszerre csak onnan fölül a galeriáról harsány süvöltéssel végighasit egy nagy — fütty.

Én elsikoltottam magamat s rohantam ki a szinpadról. Odakünn az álfalak között közel voltam az ájuláshoz.

De a borzasztó lármát, mely a füttyöt követte, leirni nem lehet. Az egész publikum, min t egy test fölállt, kiabált, sokan fölrohantak a galleriára s lármáztak: «Ki volt az? melyik az a gazember? repeszszétek szét a száját! vessétek le a galeriáról! Megvan! Itt van! Üssétek agyon!» ez mind igy ment összevissza. Borzasztó dühkitörés volt az, valóságos zendülés. Többen felugráltak a szinpadra, kiabálva: «hol van Déryné?» Én sirva dulakodtam ott a férfiakkal, kik erővel a szinpadra akartak vinni. Én nem akartam. «Nem, nem! — mondám, — szinpadra többé nem lépek soha, soha! igy meggyalázva! Soha nem játszom többé, visszalépek örökre!»

Csititottak, biztattak s azzal is véltek vigasztalhatni, hogy lesz elégtétel: agyonütjük a gazembert. Két erős kar fölragadt s ölben vitt ki a szinpadra gróf Wass Imre, mi aztán frenetikus tepsot keltett. A jó közönség ezzel adósomnak hitte magát a rajtam esett megbántásért. Aztán kocsiba ültettek s egész diadallal kisértek hazáig.

Ott állt a vacsora. De én nem vacsoráltam, csak sirtam. Vigasztaltak eléggé, elmondák, hogy a publikum csak most bizonyitotta be, mily határtalanul szeret, az az egy fütty egész tengerháborgatást volt képes támasztani, stb.

Egyszerre csak zaj és lárma hallszik be az ablak alól a szobába. Az ajtó kitárul s többen szitkozódások között egy embert hurczolnak be kék dolmányban. Összedagadt arcza csupa veres, meg kék, meg zöld az ütésektől és a rémülettől, a ruhája sáros, tépett.

— Itt van a gazember, — mondák, — már most mondja meg aténsasszony, mi elégtételt kiván? darabokra szedjük-e, vagy agyon verjük?

Látszott, hogy az ütésektől dagadt ugy össze ugyis nagy, püffedt képe, melyet felém forditott, keservesen nézve rám nagy meredt birkaszemeivel, mintha mondaná: «hisz eleget elkinoztak már, irgalom, kegyelem!»

Megszántam s mondám: «Ne bántsák a nyomorultat, hiszen csupa vérben van a szeme». De az egyik ember már akkor leszoritotta előttem térdre.

— Hát mért fütyült ki engem? — kérdém, — látja, most engem a kenyeremtől fosztott meg, mert én már többé nem játszhatom ily gyalázat után.

— Hiszen nem magát fütyültem én ki, — sápitott a szerencsétlen, — hanem hogy im ki volt irva a czédulára, hogy fütyülni fognak, aztán nem fütyült senki, hát, mondok, az se maradjon el, tudok én fütyülni, hát majd fütyülök én. S igy én aztán a két ujjam a számba fogtam s ugy füttyentettem.

— No, — mondám neki, — valdd meg igaz lelkedre, nem bérelt-e föl valaki?

— Hát hiszen én csak épen akkor jöttem be Tordáról.

— A már más! — kiálták tizen is, — tán még sohasem is voltál szinházban?

— Nem én, most először, még Kolozsvárt se.

— No hát most csak eredj vissza haza s mondd el, hogy itt jártál.

— De nem is tudom, mikor jövök én megint Kolozsvárra.

Azzal kilökték a szegény ördögöt s engem is fölvilágositottak, hogy most már csak nyugodjam meg, hisz — messziről jött a fütty.

(Folyt. köv.)

ÁRPÁD SIRJA.

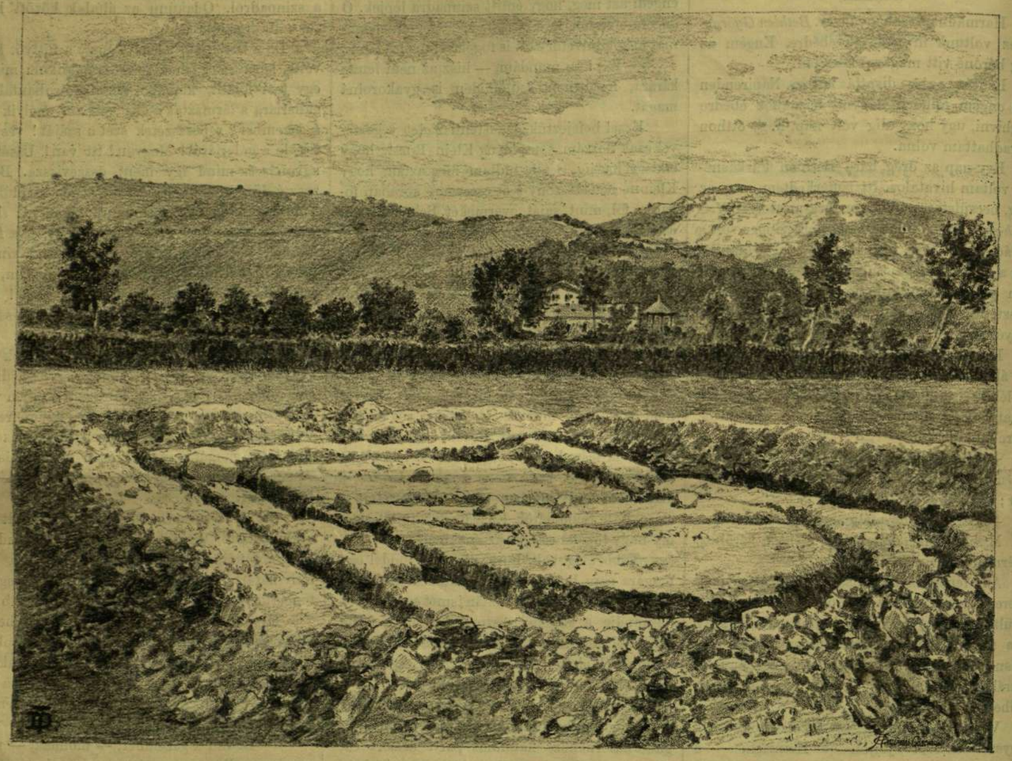

AZ ÁSATÁSI SZINHELY MOSTANI LÁTKÉPE. — ELLINGER FÉNYKÉPE UTÁN.

ÁRPÁD-FORRÁS. — ELLINGER FÉNYKÉPE UTÁN.

ESZTERGOM 1664-ben.

Esztergom.

Hazánk ez ősrégi városa a Duna (Iszter) és Garan (Granus) összefolyásánál, már a rómaiak idejében Istrogranum alatt ismert, erőddel őrzött telep volt, a mit az ásatások és véletlen által a föld retegeiből kikerülő érmek, fémeszközök, edények, feliratok tanusitanak, s ha e leletekből az ős város fekvésére következtetni lehet, ugy az római nevének is megfelelőleg, a mai várromoktól keletnek, a Duna folyását követő vonalon elterülő szentgyörgymezei fensikon terült el, melyet ma kies fekvésü szőlődombok, pinczék, nyaralók, és a lábaik alatt elnyuló homokos talajba felosztott szántóföldek foglalnak el. Ez időben fontos stratégiai és kereskedelmi pontot képezett.

A népvándorlások és a római hatalom süllyedése közt, midőn atyáink a Kárpátok aljáról honalapitó munkájokhoz fogtak, csakhamar vezéreink kezei közé került, s már Gejza vezérnek székhelye volt. Itt született fia: Vajk, ki a keresztségben István nevet nyert; itt vette föl ez első magyar király nemcsak a keresztséget (994), hanem királyságának jelvényét, a koronát is.

Esztergom Sz.-István királynak nemcsak szülő és keresztelési, hanem kedvencz tartózkodási helye is volt, s nem szalasztott el egy alkalmat sem, hogy e várost a keresztény czivilizáczió központjává tegye hazánkban. Már 998-ik évben kezdette meg Esztergom várában, székhelyén, egy pompás székesegyház épitését, az «isten és sz. Adalbert» tiszteletére, mint kinek a magyar egyház körüli érdemeit ekép meghálálni és megörökitni akarta. Ez évben alapitotta az érsekséget és a káptalant is. A dom épitése az 1000-ik évben még folyamatban volt.

A román stylben épült székesegyház azonban *1196.* évben, sz. István által gazdag ajándékokkal ellátott kincstárával együtt, — kivált ez utóbbi hazai müemlékeink legnagyobb kárára — tűz martaléka lőn, és elpusztult.

Jób érsek († 1203.) azonban valódi apostoli buzgalommal fogott az első király ez egyházának ujraépitéséhez, és oly sikerrel, oly feláldozó tevékenységgel nyult munkájához, hogy rövid idő alatt ismét fennállott egész pompájában.

Az első virágzási kor majd 200 évig tartott. Ez idő alatt a polgárosodás mind erősebb gyökeret bocsátván, nyugotról és délről bevándorlott kézművesek és iparosok, királyi kiváltságok oltalma alatt fejleszteni kezdék a mesterségeket és kereskedést olykép, hogy a keresztes hadak idejében már kulcs-vára volt Esztergom a kelettel való érintkezésnek, sőt az ezzel üzött nagy kereskedésnek telepe. A régi római város elpusztult; helyette az erősség délkeleti oldalán uj és nagy palotákkal, templomokkal diszlő város épült, mely azt a tért foglalta el, hol a Vértesek aljáról kanyargó Duna habjai mentén a keleti oldalról emelkedő Pilis hegység felé mérsékelten emelkedő sikság terül, és a mai kir. várost — hol épitkezések alkalmával nem egy alkalommal előkerülő oszloprészek, román kapitelek, az egykori paloták helyére mutatnak, — valamint az ettől déli irányban ma nap elterülő szántóföldeket, legelő-térséget, mintegy a «kenyérmezői» patakig. A dülők most is e régi város részeinek, a ghettónak stb. neveit viselik, a miből következtetni lehet, hogy Esztergomban is divatozott a középkori szokás, hogy a várost nemzetiség, vallás, mesterség és üzletek minősége szerint oszták fel. Külön-külön negyedet képeztek a latinok, olaszok, görögök és zsidók telepei, végre a főurak palotái a fölöttük emelkedő királyi várral és sánczaival.

Szomoru kor állott be azonban a XIII. század közepén, midőn a tatárok Batu khán alvezérének Kajdán-nak vezetése alatt, hősies védelem után Esztergomot is bevették, s 1242-ik évtelén romokba döntötték, népét vadul lemészárolván. Egyedül a várat menthették meg, melyet a spanyol származásu Simon főispán védelmezett. E csapásból teljesen nem épült fel a város. Igaz, hogy ezután majd hatvankét éves béke következett, de 1304-ben és 1312-ben ismét komoly veszély fenyegette. Venczel király 1304-ben hatalmas sereggel jelent meg Párkánynál, s a Dunán átkelvén, hatalmába kerité a várat, ha-

ESZTERGOM 1880-ban. — BESZÉDES SÁNDOR FÉNYKÉPE UTÁN.

ragjában a székesegyház, az érseki palota és a kanonokok házainak falai közt ütvén föl tanyáját, rabló módon garázdálkodott. A dóm ajtait feltörték, nemkülönben a sekrestyét, honnan minden drágaságot, sőt okiratokat is elhurczoltak, sőt nagy részét megsemmisiték. Trencséni Csák Máté, II-ik Tamás esztergomi érsek által átokkal sujtatván, e fölötti dühében 1312-ben Esztergomot ostrom alá vette, és várát bevévén, elkergette a kanonokokat, az érsek palotáját fölégette, az egyházat megrabolta, és a lakókat, valamint a káptalant kegyetlenül megsarczolta.

E viharokban ismét elpusztult a dóm, de Telegdi Csanád érsek, elődjének Jóbnak példáját követve, nagy erélylyel fogott fölépítéséhez, nemcsak két felséges kupolával, hanem üvegfestményekkel, pompás plasztikai ékítményekkel emelvén diszét, s az aranyművesség, szövészet egész erejét fölhasználta, hogy az egyház eddig el nem ért fényben ragyogjon. Sokkal nagyobb baj volt a küzdelmeknél, hogy a mindinkább hanyatlásnak induló város ősi fontosságából veszitvén, királyaink is áttették innen székhelyüket, magukkal vonván az ország főurait is oda, hol állandó udvarukat tartották, és Esztergom kiválólag a magyar egyház fővárosa, a primások székhelye maradt.

Esztergom diecsősége Visegrád s Buda mellett az maradt, hogy a tudományok és művészetek a mindenkoron itt székelő primások pártfogása alatt mintegy állandó tanyát ütöttek e városban, s az esztergomi kuria e tekintetben versenyezett magával a király udvarával. Széchy Dénes érsek és bibornok, ki nagy műveltségét Olaszország iskolájának köszönhete, nem mulasztott el semmi alkalmat a művészetek, különösen az építészet fejlesztésére ugy, hogy a nagyobb művészi vállalatok megkezdésének idejét az érsek éveire tehetjük, mint a kivel a renaissance kor művészete is hazánkban első alapjait nyerte, mely, miután Magyarország Olaszországgal mind közelebb érintkezésbe lépett, különösen Corvin Mátyás idejében érte el tetőpontját, ki nem csekély gondot forditott az esztergomi dóm és kincstára gyarapitására is.

Az ez idő szerinti primások Széchy Dénestől kezdve Vitézzel, Bakács Tamással kivétel nélkül oly férfiak voltak, kik a művészetek és tudományok ez ujjászületése korszakában, nemcsak nagy tehetségeiknél, hanem semmi áldozatot nem kimélő bőkezüségüknél fogva is, maradandó érdemeket szereztek, kiknek emlékét a székesegyház kincstárában őrzött műremekek ma is eléggé hirdetik. Corvin Mátyás királyt is, mint első rangu műértőt közéjüksoroljuk. Vitéz János érsek maga is tudós lévén, a tudósok nagy barátja vala. A várban egy palotát épittetett, mely az ország legremekebb renaissance épitményének tartatott. Gazdagon diszitett termek, festmények, a szobrászat remekei, és egy nagy könyvtár, a palota függő kertjei, képezték e királyi lak pompáját. Maig hirdeti Vitéznek semmit nem kimélő bőkezüséggel párosult műszeretetét és izlését egy jól megőrzött pontifikale, remek initiálékkal, és egy florenczi mester kezéből kikerült pompás miniature festésü czimlappal. Bakács Tamásnak a művészetek körüli érdemeiről pedig tanuskodik, a teljes épségében ránk maradt s a mostani bazilika baloldali kupoláját képező, a bold. asszonyról czimezett, legtisztább renaissance stylben általa emelt, és Andrea di Fiesole (Ferucci) renaissancekorbeli jeles művész terve szerint épitett altária, melyet legujabban Simor János bibornak stylszerüleg nagy költséggel javittatott ki, ugy hogy most teljes pompájában tárul föl annak a számára is, ki a műemlékeket értő szemekkel kiséri.

A mohácsi vész után Esztergomnak e dicsősége is megszünt. Buda után Esztergom rövid ostromra árulás folytán a török hatalmába esett 1543. jul. 24-ét követő sz. Lőrincz napján. Az ostrom elől a primás és reá rövid napokra utána a káptalan leváltárával és kincstárával együtt menekült, hogy Nagy-Szombat városában, mint a püspöki megye egyik legbiztosabb menedéket nyujtó erősségében székeljen. A lakók nagy része követte a főpásztorokat, az ország felső megyéinek különböző vidékein, sőt a szomszéd Ausztriában és annak örökös tartományaiban keresvén biztonságot; más és legnagyobb része nem birván megválni szülőföldjétől, midőn a győzelmes félhold Esztergom fokára tüzetett, részint lemészároltatott, részint másfélszázadon tul tartó rabigába görnyedt. Történtek ugyan kisérletek Esztergomnak a török kezéből való felszabaditására. Igy 1591-ben és 1595-ben. Azonban az első meghiusult, a második pedig csak rövid 10 évre szabaditá fel a magyar Siont, mig 1605-ben október 2-ikán ujra falai között ütötte fel tanyáját az ozmán uralom. *Várda Pál* volt ez időben érsek.

A város, vidéke és vára székesegyházával együtt ismét elpusztult, bedőltek a pompás ivek, ablakain át a vihar szabadon rohant, rommá vált, melyben baglyok fészkeltek, s melynek falain és tövében vadon tenyészett a bozót. Keresztségnek a várba lépni, csodálni a régi nagyság romjait, csak ritkán volt szabad. E pusztulásból egyedül Bakács Tamás kápolnája, melyet az itt székelő pasa imaháznak használt, maradt a késő kor számára.

A török uralom alatt tatár és más fenhatósága alá tartozó népek telepedtek Esztergom még megmaradt csekély számu lakói közé, kiknek ivadékai a 150 éves t-lepedés folytán megszokták hazájoknak és szülőföldjöknek tekinteni Esztergomot, a török hódoltság megtörése után pedig itt maradtak, és idők folytán megmagyarosodván, nem egy jóravaló földmives családnak — p. o. a Kara nevüeknek is — ősapjaivá váltak. A török korból Esztergomnak több képe maradt fenn, s azok közül közöljük itt Bircken Zsigmondnak «Der Donaustrand» czimü Nürnbergben 1674-ben megjelent munkájából azon képet, mely e hires várat s környezetét 1664-ből tünteti fel. A vár, a mostani székesegyház helyén a legszebb magyarországi várak közé tartozott s az utasok mind nagy lelkesedéssel nyilatkoztak felőle.

Felszabadult ugyan Esztergom is az idegen járom alól Balassa Bálint költőnk e szabaditó ostromnak lett egyik hős áldozata, de csak lassan indult meg uj fejlődése, a régi nagyságot pedig soha el nem érte. Várában német, magyar őrség felváltva és egymást követve tanyázott, a lassan visszaszállingozó lakók pedig szegényes telepitvényt képeztek. Mária Terézia királynő végre a várat a primásnak ajándékozván, itt az ősrégi templom helyére egy azon kor styljének megfelelő egyházat épittetett.

A város és megye is megkezdték alkotmányos szabadságaik élvezetét, de az utóbbinak örökös főispánja, a primás, az esztergomi érsek, valamint ennek káptalana még mindig számkivetésben voltak. Mig végre elfoglalván székhelyöket az érsekek, már Batthyány primás szorgoskodott, hogy a főmegyéhez méltó bazilikát épitsen, káptalanát pedig visszatelepitse Nagy-Szombatból. El is készült a terv, egy három kupolával fedezett bizanti stilü bazilika számára, de valósításában a halál gátolta meg a herczeg-érseket. Székének örökösét; az ifju Ambrus főherczeget pedig szintén a kora halál gátolta nagyratörő terveiben, mig végre *Rudnay Sándor* primás erélyének sikerült 1824-ik évben a Mária Terézia által épitett templom szétbontása után, ennek helyere a mai bazilika alapkövét letenni, s az épitési munkálatokat áldozatokkal és minden erejével folytatni. De a tett teljes valósulását ő sem érte meg, mert munkája közben 1831-ik év szeptember hava 13-án az akkor uralgó járvány — epemirigy — életének véget vetett.

Rudnay érsek épitette a város déli végén fekvő «Anna-rotunda» körtemplomot, melyről Kazinczy Ferencz is kedvezőleg emlékezik meg. Ugyan általa épittetett a várhegy alatt futó s a városrészeket egymáshoz közelebb huzó nagy alagut, miről a bejárat fölött olvasható lapidaris felirat: «Princeps Primas Alexander a Rudna, MDCCCXXVII» tanuskodik. Rudnay idejében épittettek a vár oldalán sorakozó kétemeletes kanonoki házak, és megvettetett alapja az alagauttal szemben, a dunai oldalon emelkedő papnöveldének. A főkáptalant is az érsek erélyének sikerült Nagy-Szombatból, eredeti székhelyére, Esztergomba visszatelepitni.

Az őt követő utódok szakadatlan sorozatban vetélkedtek a bazilika épitése körül. Kopácsy József folytatta Rudnay munkáját, Scitovszky János bibornok pedig annyira vitte, hogy már 1856-ik évben a király jelenlétében fölszenteltetvén, belsejében az isteni szolgálat megkezdetett, a befejezés dicsősége azonban *Simor János* bibornok herczegprimásnak maradt osztályrészül.

S ha már Esztergom történetének lapjait szellőztetjük, meg kell emlitenünk a bibornoknak nemcsak az egyház körül szerzett érdemeit, hanem azon kulturtörekvéseit is, mely iránti buzgalom, különösen a művészetek és műemlékek tekintetéből őt a magyar egyház fejei közt majdnem páratlanná teszi. Hogy rövidre fogjuk, Esztergom kulturtörténelmére fontosnak véljük emliteni, mikép Simor János bibornok a mellett, hogy a székesegyház kincstárát folyton ujabb műremekekkel gazdagitja, a régi műemlékeket stylszerüen helyreállittatja, gazdag képtárt, metszettárt, lapidáriumot is alapitott. Palotáját pedig, mely gyüjtött műkincsének már is szük helyet enged, legközelebb ki fogja épiteni s a gazdag gyüjtemények itt közszemlére lesznek kitéve.

A mit a századokon át tartó sülyedés mulasztott Esztergomban, azt egy szebb jövő az emberi szellem teremtő erejének emlékeiben pótolni fogja.

Esztergom ez idő szerint 8—9000 lakossal biró kir. város, a hozzá épült, de külön törvényhatóságot képező városaival, Vizi, Sz. Tamás — és Sz.-Györgymező városokkal 12,000-re rug lakóinak száma. Van egy főgymnáziuma, reálisko-lája, tanitóképző intézete, kitünő elemi tanodái, a sz. Vinczéről czimzett apáczák vezetése alatt magasabb leányképző neveldéje, egy másik népnevelő intézete, ugyane nénék kezelése alatt, végre egy kórháza, szegények háza. A megyének székhelye. Tömör épitkezésü városháza egykoron vak Bottyán tulajdonát képezte. Népe föld- és szőlőmivelésből él.

Végre szellemi életének pezsgése abban nyilatkozik, hogy van két egyházi havi folyóirata, az «Uj magyar Sion» és az «Isten igéje», két helyi lapja, az «Esztergom és Vidéke» megjelenik hetenként kétszer, és az «Esztergomi Közlöny» heti lap.

Esztergom tehát kulturális szempontból hazánkban az elsőrangu városok közt foglal helyet, s több tekintetben a kultura élén áll.

Rényi Rezső.

Az esztergomi honvéd-emlék.

Szabadságharczunkban Esztergomnak és sok ostromot kiállott várának nem jutott más része a csatákból, mint ezek betegjei. Az ujkor harcztudománya e várost, helyzeténél fogva nem veheti be stratégiai kombinációiba. Annál nagyobb tevékenységet fejthet ki e félrevonultságban a humanizmus, a mint 1848—49-ben történt is; mert sebesültjeink Budáról, N.-Sarlóból, Komáromból és Csalóközből ide szállittatván, a hazafias lakosság hűséges és feláldozó ápolásában részeltettek.

Az ezrekre rugó beteg harczosok számára a várban és a kétemeletes kanonoki házsorokban kórházakat rögtönöztek, s nem egy ifju vált meg reményteljes életétől e falak közt. Hatszáznégy ember szenvedte itt ki a dicső halált, azon rövid idő alatt, mely a magyar seregek dicsőségének delelője és alkonya közt terjedt.

Görgeinek Komáromból Vácz, Miskolcz, Debreczen, Arad és Világos felé megkezdett visszavonulása az esztergomi kórháznak is véget vetett. Betegjei biztosabb helyre menekültek, a halálra váltak itt maradtak. Ott fekszenek, bajtársaik számát szaporitva, az esztergom-sz.-György-mezei, e czélra külön megnyitott és bekertelt, ugynevezett «honvéd-temető»-ben.

Esztergommegye hazafiasságáról a 60-as évek krónika-irói sokat jegyezhetnek föl. Legelül áll az a határozata a megye közgyülésének, melyet akkori alispánja Palkovics Károly, 1848. éviormánybiztos inditványára 1861-ik év febr. 18-án nagy lelkesedés között végzésre emelt, hogy t. i. a haza körül érdemeket szerzett és a sz.-györgymezei temetőben porló hősöknek méltó emlék állittassék. E czélra közadakozás inditatván meg, rövid idő alatt 1132 forint gyült be. E szép eredménynyel szemben, mondott napon 158. jegyzőkönyvi szám alatt határozatba ment: hogy az emlék sóskuti kőből készittessék 2 láb magas talapon 6 láb magas, 4 láb széles és 3 láb vastag oszlop álljon, ez oszlop tetején féllap talapzaton 2 lábnyi magasságot tartva, egy haldokló oroszlán az ősi magyar czimert körmei és fogai közt tartsa. Homlokrészén Bajza e versei legyenek felirva:

«Nyugosznak ők a hős fiak duló csaták után.»

Jobboldalán: «Hatszáznégy honvéd temetkezése.»

Baloldalán: «Százhetvenöt osztrák katona

nyughelye, kiket a felebaráti szeretet sebjeikben ápolt és a magyar naglyelkűség hősei sirgödrébe temetett.»

Hátulsó részén: «1848—49».

«Esztergom a haza védőinek. 1861.»

E közgyülési, szóról szóra átvett határozat egyszersmind leirását adja képünknek.

Maga az emlék Gerenday műhelyében készült és 715 frtba került.

Többször emlékeztek meg ezentul a bajtársak e szent föld csöndes lakóiról.

Igy 1867. julius 1-én az esztergomi honvédegylet, Bartha Endre 48-as őrnagygyal és Rényi Rezső főhadnagygyal élén, nagy ünnepélyt rendezett, mely alkalomból nemcsak a megviselt emlék javittatott ki, hanem egy csinos kereszt is állittatott fel, melynek javára az egylet alapitványt is tett.

Ujabban a temető és emlék épentartására és évenkinti tatarozására az esztergomi mükedvelők egylete 1879-ben előadást rendezett, melynek jövedelmét, 116 frtot, az egylet elnöke Rényi Rezső, a megye kezelésére bizta. Ezzel a honvédemlék fentartása biztositva van.

y . . . i.

A GŐZHÁZ.

VERNE GYULA REGÉNYE.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

A Hod kapitány hőstettei.

Másnap, junius 9-kén, Hod kapitány, Gummi és én vadászatra indultunk ki, a félnapi pihenés örve alatt, melyet Banks rendelt. Egész reggel esett, de délfelé az ég kissé kitisztult, s nehány órai tiszta időre lehetett számitani.

Ezuttal Hod nem is nagy vadra vezetett, csak sütni való apró vadra számitott. Csöndes hajtást akart véghez vinni a sürűben, Black és Fann segélyével. Parazard jelentette, hogy az éléskamra üres s elvárja ő nagyságától, hogy ő nagysága megtegye a szükséges lépéseket annak megtöltésére. Hod kapitány elszánta rá magát s meg is indultunk, egyszerü vadászfegyverekkel. Két óra hosszan vadásztunk, a nélkül, hogy nehány fogolynál s egy pár nyulnál egyebet vertünk volna föl, azokat is oly távolban, hogy egyetlen egyszer sem lőhettünk rájok, bármennyire biztatók voltak is ebeink csaholásai.

Hod kapitány nagyon roszkedvü volt. Sem szálas erdő, sem igazi cserje, csak bozót (az sem *az igazi*) közepett, nagyobb vadra nem is számithatva, nem remélt kárpótlást a tegnap elhalasztott leopárdért. Nem a mi hibánk volt. Délutáni négy óráig egyetlen egyszer sem volt alkalmunk kisütni a puskánkat. Szaraz szél fujt s a mi szárnyas vadat láttunk is, lövési távolon kivül röppent föl.

— Barátom, mondá Hod, határozottan nincs ma szerencsénk. Önért sajnálom ezt leginkább. Azt igértem önnek, mikor Kalkuttából elindultunk, hogy gazdag vadászatunk lesz — s ime: semmi!

— Ej, kapitány, — mondám — nem kell kétségbeesni. Majd a nepóli erdőségekben kárpótoljuk magunkat.

— Ugy van, felelt a kapitány. Ott, a Himalája első lépcsőin jobb világ lesz. Tudja-e, Maucler, én fogadni mernék, hogy vonatunk, elefántunk, gőz-okádó ormányával ijeszti el a vadakat, jobban mint egy vasuti vonat elijesztené. S ez igy lesz, mig uton leszünk. Majd ha megállapodunk valahol, szerencsésebbek leszünk. Igazán, e leopárd-história engem boszant. Soha meg nem bocsátom Foxnak azt a vétséget a töltéssel! — Hány óra lehet?

— Mindjárt öt.

— Öt óra, s még egy lövésünk sem esett!

— Csak hétre várnak vissza. Talán addig.

— Nem! a szerencse ellenünk van. Pedig a szerencse a siker fele.

— A másik fele pedig a kitartás, mondám; azért csak egyezzünk meg, hogy üres kézzel nem megyünk haza. Tetszik?

— Áll; veszszen a ki megmásitja! Részemről egy mezei egeret vagy mókust viszek inkább haza, mintsem üres kézzel menjek.

Mind a hárman ebben az elhatározásban maradtunk. A vadászatot azért jobb ügyre méltó kitartással folytattuk, de ugy látszik, mintha a legártatlanabb természetü madarak is kitalálták volna szándékunkat. Egyetlen egy sem röppent fel előttünk. Igy gázoltunk a nádas bozótjai között, majd egyik, majd másik oldalán az utnak verve ösvényt, s vissza-visszatérve, hogy szállóhelyünktől igen messze el ne távolodjunk. Esti félhétkor még valamennyi töltényünk érintetlen volt, — akár csak bottal sétáltunk volna!

Hod kapitány boszusan, összeszoritott fogakkal lépdelt előre. Arczán egy mély sötét redő elfojtott haragot árult el. Ajkain, melyek görcsösen reszkettek, elfojtott átkozódás lebegett minden tollas és tollatlan vad ellen, mely puskájára jönni megátalkodottan késlekedik. Kedve lett volna puskáját akármire, egy kődarabra vagy fatörzsre is kisütni.

— A kapitányt megüti a guta, ha ez igy tart, sugá nekem Gummi.

— Ugy van, felelém — s szivesen fizetnék 30 shillinget egy ártatlan házi galambért, mely lövésre jöne.

De se 30, se 60, se több shillingért semmiféle szárnyas vagy négylábu vad nem mutatkozott, a tér elhagyott, néma volt közel és távolban; sem tanya, sem falu nem mutatkozott sehol. Kész lettem volna már pénzen venni valahol egy tyukot, csakhogy odadobhassam a Hod kapitány puskája elébe!

Az éj azonban közeledett. Egy óra még, s oly sötét lesz, hogy ha jöne is lövésre valami, meg sem látnók, célba sem vehetnők. Elhatározásunkat a legjobb akarat mellett sem foganatosithatjuk s fogadásunk ellenére üres kézzel kellend a tanyára visszaszégyenkeznünk, ha csak az éjet a vadonban tölteni nem akarjuk. Pedig az éj esővel fenyegetőzött s Munro és Banks, ha vissza nem térünk, nagy aggodalomban lennének miattunk.

Hod kapitány meredtre nyitott szemekkel, jobbra-balra vetve pillantásait, tiz lépéssel előre járt és pedig tanyánktól távolodó irányban. Lépteimet gyorsitám, hogy utolérjem s megmondjam neki, hagyjunk fel sikertelen igyekezetünkkel — midőn egyszerre erős szárnysuhogást hallék jobbom felől. Odanéztem. Egy fehéres tömeg emelkedett nem messze tőlem, egy sürü bokros fölött.

Hirtelen vállhoz emeltem fegyveremet, s kilöttem egymásra mind a két csőt. Az ismeretlen madár nagy csörtetve bukott le a bokor mellé. Fann, a kutya, egy ugrással rajta volt s a kapitányhoz vitte a vadat.

— Végre, kiálta Hod, ezzel legalább Parazard ur ki lesz elégitve!

— Ennivaló vad? kérdém.

— Persze, ha jobb nincs.

— Szerencséje, Maucler ur, mondá Gummi, hogy senki sem látta önt.

— Mi hibát követtem el?

— Fehér vad pávát lőtt le, az pedig szent állat India egész területén!

— Ördög vigye a szent madarakat s a kik szentnek tartják is! — dörmögé Hod kapitány. Ezt meglőttük s meg is eszszük; egész áhitattal, ha ugy kivántatik, nem bánom, — de megeszszük.

Valóban a páva, Nagy Sándor kora óta, szent állat a binduk előtt, kik Sarasvati istennő képviselőjét tisztelik benne, a ki a házasságok és születések védistene. A páva pusztitását erős törvények tiltják.

Áldozatunk pompás madár volt, s Hod kapitány, kezeibe véve, láthatólag gyönyörködött benne, a mint csillámló tollain az alkony sugarai, érczfényben, visszaverődtek. Farka a legdiszesebb legyezőül szolgálhatott volna bármely királynénak.

— Most haza! mondá Hod kapitány.

— Meg van ön elégedve, kapitány? kérdém.

— Megelégedve? — meg, önnel, édes Maucler, de magammal teljességgel nem. Az én balszerencsém még egyre tart s már be kell várnom, mig elmulik. De megyünk!

Mintegy három kis mérföldnyire lehettünk a tanyától és sietnünk kelle, hogy egészen el ne sötétedjünk, mig oda visszajuthatunk. A bozótos sürűben csak egyenként mehettünk, egymásután mint a ludak. A nap még nem áldozott le egészen, de sürü felhők boriták lementét s félhomályban kelle keresnünk az utat a sürűben.

Egyszerre rémitő orditás rázta meg a csöndet a szomszéd sürűből. Oly váratlanul jött s oly ijesztő volt, hogy akaratlanul összerezzentem reá.

Hod kapitány megragadta kezemet.

— Tigris, — mondá. — S rögtön rá elkáromkodta magát: Ezer mennykő! puskáink csak serétre vannak töltve!

S ez igaz volt; egyikünknél sem volt egyetlen golyó-töltény sem, mivel nagy vadra nem is készültünk. Egyébiránt nem is lett volna időnk ujra tölteni fegyvereinket. Tiz másodperczczel az orditás után a vad kiugrott a sürűből s egy hatalmas ugrással husz lépésnyire esett az utra le.

Felséges tigris volt, abból a fajból, melyet a hinduk «emberevő»-nek neveznek, félelmes

LÁTHATÓLAG GYÖNYÖRKÖDÖTT BENNE.

fenevad, mely évenként százakkal számitja áldozatait.

Helyzetünk rémületes volt.

A puska — megvallom — reszketett kezeimben, a mint a vadállatot czélba vettem. Nyolcz-kilencz láb hosszu volt, narancsszin bőrü, fehér és fekete csikokkal tarkázva. Ő is ránk szegezte szemeit, melyek villogtak a félsötétben; farka lázasan csapkodta a porondot. Összehuzta magát, hogy ránk ugorhassék.

A TIGRIS LÉPDELVE JÖTT FELÉNK.

Hod nem vesztette el hidegvérét. Puskáját arczához emelte s czélzott, mindaddig magában mormogá:

— Hatos seréttel, tigrisre, ezt sem próbáltam még. Ha töltésem a szemébe nem megy, el vagyunk —

Be sem fejezhette. A tigris más gondolt s lépdelve jött felénk, mig mi részezgettük csövekkel vártuk. Eszembe jutott, hogy puskám mindkét csöve ki van löve; tölténytartómból egy töltényt akartam kivenni, de Hod észrevette.

— Semmi mozdulat, sugá. A tigris ugranék s végünk van.

Mozdulatlan álltunk mindhárman. A tigris lassu léptekkel közeledett. Szemei mereven voltak ránk szegezve; feje mozdulatlan magasra emelve; félelmes szája, borzasztó fogaival s kilógó nyelvével, nyitva.

Már csak tiz lépésre volt a kapitánytól, a ki legelül állt hármunk közt. Hod, egész valóját szemeibe összpontositva, mozdulatlan állt, mint egy szobor. A borzasztó küzdelem, mely előtt álltunk, a veszély, melyből talán egyikünk sem szabadul meg élve, az ő kezét nem remegtette meg, az ő szivét nem hozta gyorsabb dobogásba.

E perczben azt hivém: a tigris ugrásra készül. Alig birtam tartóztatni magamat, hogy rá ne kiáltsak a kapitányra: lőjön már, *az istenért.*

A vad még öt lépést tett előre. De a kapitány puskavégre akarta bevárni, ez volt a menekvés egyetlen lehetősége, hogy szemeibe lőjön . . . Még három lépés s a vad már közvetlen előttünk állt.

E perczben erős dördület hangzott el s rögtön reá a második. E második dörrenés azonban nem a puskacsőből jött, hanem az állat testében történt, mely két-három ugrás és fájdalom-orditás után, páráját kiadva, esett vissza a földre.

— Csoda! kiáltá Hod kapitány. Puskám tehát golyóval, és pedig robbanó golyóval volt töltve; köszönöm Fox, ezuttal köszönöm a tévedést!

— Lehetséges-e? kérdém.

— Nézze!

S ezzel kihuzta a töltést a másik csőből, mely golyóra volt töltve.

Most minden ki volt magyarázva: a tegnapi eltévesztett lövés a leopárdra, s a mai csoda. Fox tévedésből fölcserélte a vadászpuskák töltényeit. A tévedés tegnap a leopárd életét mentette meg, — ma a mienket.

— Ugy van, mondá Hod kapitány, pedig soha közelebb a halálhoz nem állottam.

Félóra mulva a tanyán voltunk. Hod elmondta Foxnak mi történt.

— Kapitány uram, szólt a becsületes inas, a kétnapi szoba-áristom helyett most már négyet érdemlek, mert kétszeresen tévedtem.

— Igaz; de azért, mert megmentetted életemet, neked adom ez arany guinét.

Igy lőtte le Hod kapitány a negyvenegyedik tigrisét. Junius 12-kén este vonatunk egy kis városka mellett szállt meg; másnap pedig uj erővel indultunk a százötven kilométernyi távolnak, mely még a nepóli hegységtől elválasztott.

(Folyt. követk.)

EGYVELEG.

* **Villamos vasutat** épitenek Berlin szélesebb utczáin 10—10 méter távolságban levő oszlopokon, hasonlóan a new-yorki utczai vasutakhoz. A villamnak ilynemű használatát a bécsi kiállitáson 1873-ban Fontaine kisértette meg s egy pár gyártelepen már alkalmazva van, de nyilvános vasutat először itt készitenek a hires Siemens kezdeményezésére. Ha sikerül, nevezetes mozzanat lesz a villamosság használatában.

* **A villamosság** gyakorlati hasznára vonatkozólag Siemens tanár ujabb kisérleteket tett s most már nemcsak azt állitja, hogy a villamosság a növények virágzását elősegiti, hanem a gyümölcsérést is. Ugyancsak az ő nézete szerint a villamosság az éjjeli fagyot képes meggátolni.

KOSSUTH LÁSZLÓ LAKÁSA ALSÓ-DABASON.

* **A hires british muzeum** természetrajzi nagy gyüjteményét tér hiány miatt átviszik a Kensington-muzeum e czélra épitett uj osztályába. Az áthelyezés valószinüleg már ez évben megtörténik. Az igy nyert helyen archaeologiai gyüjtemények lesznek kiállitva, legelőször azok, melyek eddig a roszul világitott pinczehelyiségekben voltak szükségből elhelyezve.

ESZTERGOMI HONVÉD SIREMLÉK. — BESZÉDES SÁNDOR FÉNYKÉPE UTÁN.

* **A kölni dom** épitésével már csaknem egészen készen vannak s szeptemberben fölszentelik. Most e templom lesz a legmagasabb a világon, mert a hamburgi Sz.-Miklós templomnál öt lábbal magasabb. A templom talapzatától a torony 524 láb s 11 hüvelyk magas, a sz. Péter templom 469 láb 2 hüvelyk, mig a legnagyobb pyramis 449 láb 5 hüvelyk. Az angolok legmagasabb temploma Sz. Pál (Londonban) csak 365 láb s a Notre Dame templom Párisban 232 láb.

* **A tengeralatti alagut** a calaisi csatornánál jól halad s remélhető, hogy 3—4 év alatt készen lesz. A kellő mélységet már elérték s mintegy 18 hó alatt legalább két kilométernyi alagut is készen lesz.

* **A panamai csatorna terve ellen** egy lelkes amerikai polgár emlékiratot nyujtott be az Egyesült-Államok kongresszusához, figyelmeztetvén őket, hogy Lesseps valódi terve, hogy a meleg Golf-áramot, mely tudvalevőleg főoka annak, hogy Angliának oly mérsékelt égalja van, más irányba terelje s igy az angolul beszélő nemzetet, a francziák főversenytársát megbénitsa. E politikai merényletet szerinte minden eszközzel meg kell akadályozni.

* **A sidneyi kiállitás** bevétele 450,000 forint volt, s habár 50 ezer forinttal több volt a költségvetés, valószinü, hogy a kiadások utólagos bevételekből fedezve lesznek. A látogatók száma 1.022,000 volt, több, mint a mennyire számitottak.

* **Uszóverseny kutyával.** Londonban nemrég az a különös eset történt, hogy valami Smith Rikhard nevü uszómester egy «Now Then» nevü kutyájával, mely a vizből már több embert mentett meg, versenyt uszott. A London-hidtól Woolwichig usztak fogadásból 250 forintért. A fogadást egyik fél sem teljesitette, mert a Towernál a kutya már jól elhagyta Smithet, ugy hogy az 47 percz alatt négy angol mérföldet uszva, belátta a küzdelem sikertelenségét s Limehousenál partra szállt. A kutya egy óráig uszott s Depsfordnál ment ki a vizből. A jutalmat gazdája nyerte.

A Vendôme-szobor lerontása miatt annak idején Courbet-t, a hires festőt 300,000 frank kártéritésre itélték el. Courbet testvére és örököse, Juliette kisasszony most Párisba utazott, hogy a 300,000 frank megfizetése ügyében egyezséget hozzon létre. Az itélet szerint az összeg harmincz év alatt lett volna fizetendő; Courbet kisasszony azt kéri, hogy az egész összeg nyugtatása mellett az összeg harmadrészének lefizetését fogadják el s engedjék meg, hogy a hátralevő tartozást művészeti dijakra fordithassa. Neki az az előnye van, hogy Courbet nagy becsü művei mind nála vannak Svájczban, s ha az állam nem fogadja el ajánlatát, akkor a kincstár semmit sem fog kapni.

* **Érdekes boncztani esetet** konstatáltak az orvosok s különösen Denis-Dumont a caeni (Francziaország) kórházban egy ott elhalt 17 éves leány felbonczolásánál. A leánynak mellrészén fekvő szervei mind meg voltak forditva. A melyeknek rendes viszonyok között baloldalt kellett volna lenni, jobboldalt voltak s megforditva. A sziv is a jobboldalon volt s az ütér arra ágazott ki. E csodálatos helyzetet kivéve azonban minden szerv ép volt. A rendkivüli esetet tudományosan részletesen fejtegették.

* **Különös divat** kapott lábra ismét Párisban. Természetes virágokból óriás kigyóalakot készitenek, mely balfelé kanyaritva a nők melle körül tekergőzik.

* **A japáni legyezőkből** Hiogó s Yokohama kikötőkből a mult évben 3 milliót hoztak ki, mig az előtt évenként csak 10,000-et. Egy legyező ára 12—100 forint s igy e kereskedés nagy forgalmat okoz. A legolcsóbbat Tokióban készitik bambuszból s japáni papirból.

VASÁRNAPI LEVÉL

— junius 17.

— BETEG GYERMEKEK. —

Help the helpers!

Van intézet is olyan élhetetlen mint egynémely ember. Merő virtus, de nem tudja kelletni magát. A többi zörög-robog, sürög-forog; megadóztat fűt fát, kér püspöktül, bankártól — és kap is; mozgósit kényelmes urnőket, maga mellé sodorja az ujságirók tollas hadát, s ez aztán tele kodácsolja a n. é. fővárost, a tekintetes vármegyét, az egész t. cz. országot. Fényes bazár, virradatig tartó tánczvigalom éri egymást; rajta van, hogy ugy maga, mint pártfogói, a jótékony hölgyek, megjelenjenek valamely képes ujságban: lássa a nagylelkü közönség, milyen az a ház, melyet maga emelni segitett, s milyenek azok a nemes hölgyek, a kiknek fenkölt működése, törhetetlen buzgalma, kifogyhatatlan szeretete, páratlan irgalma (folytatása ott van az ujdonságokban) alkotni segité azt az áldott födélt, mely alatt annyi árva lel édes anyát. A szivek melege aztán belecsap még a rideg kormányba is, a sorsjáték jövedelmének egy részét oda juttatja s még külön lutrit is enged meg neki, a melynek főnyereménye hónapokon át diszeleg valamely előkelő boltnak tükör-ablaka mögött, — de a mely főnyereményt még nem merte soha senki megütni, mert ugyancsak kijutott volna a kapzsinak, a ki nem szánja megrabolni a szőke árvalányokat (a barna *árvalányoknak más pártfogó nő-egylete van már*) — mondom, a ki elég szivtelen megfosztani a szöszke árvákat a harminczhat személyre szóló aranyozott ezüst kávé-servicetől, s a hozzá tartozó négy czukros szelencze sodronyművü fogójától.

Van bizony élhetetlen egylet is.

Én is ösmerek ilyet. Ott van az Ősz-utczának egy szerény házában. Ritkán áll meg kapuja előtt czimeres hintó, melyből a Jótékonyság magas származásu angyalai szállnának alá a szenvedés e népes tanyájára, hol nyilvánosan bár, de reklám nélkül csititanak el sok ziháló tüdőcskét, simogatnak meg jó és okos kézzel sok izzó arczocskát s fejtik le ügyes ujjak nem egy világtalan gyermek-szemről a sötét, a vak éjszaka fátyolát, hogy megint áradjon bele az isten verőfénye s hogy ujból sugározzék belőle az öröm s a boldog pajkosság.

A pesti gyermek-kórház nincs divatban.

Mint vannak templomok, melyekről azt hiszi a kegyes közönség, hogy ott közelebb éri az istent, hogy a jobb mesterektől való szentek jobb sikerrel közvetitik a fohászt, a nemesebb architektura jobban hasonlit a mennyországhoz, a franczia hitszónok szebben magyarázza a hivek esdeklését az Ur szine előtt, s hogy szabatosabb előadásu mise-zenének szárnyain gyorsabban érkezik föl imádsága: ugy bizonyos egyletekről is azt hiszi, hogy inkább érdemesek a felebaráti szeretet műveire. Élvezi az uj, a szép, szinte palotaszerü házat, melyben «az ő árvái», vagy «az ő siketnémái» találtak menedéket és gyámolitást.

Kedves, üditő látvány is az az inségből kiszabaditott sok apróság, mely tiszta ruhácskában vigan gagyog, futos a teremben, a kertben; s öröm nézni, halvány orczácskái hogy pirulnak, fonnyadt tagocskái hogy duzzadnak megint az egészségtől, az egész kis test hogy virit a gondos ápolástól, melyben a méltóságos nénik és nagyságos bácsik részeltetik.

De van egy érzés, erősebb annál a megelégedésnél, mely eltölti kebled, látván a gyarapodó árvát, — van egy érzés, a mely közelebb emel az égiekhez: a *fájó részvét.*

Ha a *gyermek* átalán megilleti lelkedet: a *beteg gyermek* meghatja azt, a *szegény beteg gyermek* pedig elhaló kis kezével magához ragadja annak minden rostját, idegszálát; birja a te jó szivedet osztatlanul és teljesen.

Ott láthatod őket ötvenével, százával. Ellepik a lepcső fokait, a folyosót, a szük pitart, melyet váró-teremmé avatott a szükség. A görcsökben vonagló, sáppadt, szederjes ajku kisded a béna mellett. Emennek füle sajog: vékonyka csövét a szegénység nyirkos pincze-lakásának valami láthatatlan, erjesztő gomba-páranya feszegeti; atyjafia annak, mely a torok finom hártyáit hajtja gyors, fulasztó vastagodásra. Amaz duzzadt szemhéját igyekezik az árnyékos oldal felé forditani. Emitt a forró tagok, az izzó homlok, valami nehéz küteges betegség közeledését jelentik — amott, az a hervadt, fagyos, vézna kis teremtés, a kit a szivtelen falusi dajka koplaltatott s hogy ne nyafogjon, pálinkás kenyérrel altatott el: most kábultan szendereg cselédsorban levő, hajadon anyjának száraz keblén, mely meg-megrándul a csöndes zokogás alatt. Itt csaknem naponkint fordulnak elő kriminális esetek. De az orvos nem denuncziál.

Ez ép oly boldogtalan, mint ártatlan gyermekek fojtott sirása vagy metsző jajgatása: megannyi sujtó vád a társadalom ellen, megannyi panaszos szózat az egyesek jó szivéhez.

Azok a jó orvos urak odabenn: a tudomány, a szeretet gazdag kincseivel és a — hajh! oly gyéren csepergő anyagi segély balzsamával gyógyitanak, ápolnak, vigasztalnak s enyhitenek.

Negyvenegy éve mult, hogy nehány kegyes lélek megvetette alapját e zaj nélkül működő kórháznak. Az alapitók élén látom boldog emlékezetü nádorunk áldott nejét, Mária Dorottya főherczegasszonyt, ki már 1839-ben járt elül a dicső példával, melyet eddig száztizennyolczan követtek. A kórházi alapitók száma hat, köztük királyi Urunk és királyi Asszonyunk, a kik édes kis lányok, Mária Valéria születése alkalmával fejedelmi bőkézzel vetettek meg itt nehány ágyacskát. Rendes ötforintos tagja van mintegy háromszáz. Aztán szent karácsony, a gyermekek ragyogó ünnepén, csak megemlékezik a kis betegekről egy-egy család is: derék apák, szerető mamák s boldog kicsinyek, a kik szenvedő pajtásaiknak, a jó kis Jézus közvetitésével, juttatnak játékot, képes könyvet, tortát. A névsorban előfordul valamely fanyar agglegény is, kinek vén szivében ezen a napon melegebb érzelem hajtja virágait; s kerül nem egy elöregedett lányasszony is, kinek elfojtott anyai indulata — mint tavaszszal a rabmadár — emelgeti szárnyait s keres elégtételt az éhező szivnek: ád, hogy vegyen. A kitett pörsölyökbe a háladatos szegénység is hullajt néha valamelyes pénzecskét.

Tavaly vagy tizezer gyermek vette igénybe ez intézetet, s fönnállása, tehát negyvenegy év óta: 182,306.

Van-e ékesszóló nyelv, mely ennél szebben tudná hirdetni, ez intézet mennyit áldozott a köznek? A n. é. főváros nem is késik elösmerni ezt és — 400 frttal segélyezi, a t. cz. magyar állam 5000 frttal, a mely összegből aztán hamarosan vissza is kaparint adó fejében 809 irtot és 96½ krajczárt.

A nemes vármegye nem ad, nem adóz. Sok pénzében vannak a szolgabiró urak; nem telik.

Pedig ugy a főváros, mint a vármegye s az ország szegényei bőven élik ám ezt a kórházat, melyet oly mostohán támogatnak. Nem csak ingyenes orvosi segélyben, ápolásban részesülnek a hozzá folyamodó szegények, de a szüken mért magáéból még sérvkötőket, gyógyszert is ingyen juttat nekik. Sőt, isten a megmondhatója, a kórház nemeslelkü igazgatója a sajátjából hány nélkülöző szülének csusztat a kezébe olvasatlan hatoskát, csak hogy vele együtt segitse a kis szenvedőt az egészség visszaszerzésében. Ez is orvosi honorarium, csakhogy doktor adja a betegnek. Ha nem gyarapodik is meg bele a paniculus adiposus, az u. n. «poczak»: de nagyot nő az öntudat s megédesedik tőle.

Nincs hivatás, mely óránként ütközve bele a hétköznapi élet vastag prózájába, botorkálva a szükölködés dohos negyedeiben, annyira megtartaná gondolkozása eszményiségét, mint az orvosé. Az inség mocska, a nyomor fülledt párázata szive lombikjában leszürődik biborrá és illatos jószaggá. Vájkál rut sebekben, fölhasogatja a holttestet, hogy kikémlelje a halál fészkét — s mikor hazatér, szép vonalakban s szinekben keres kártalanitást. Az orvos a romlott lélekkel ritkán, csak a romlott elmével s a málladó testtel áll szemben. A hol «nehéz esetet» látva maga előtt, a jogász megrendül, a biró megborzad, az ügyvéd retteg: ott az orvos szivét csak a részvevés tölti el, vagy az elégtelen erő tudata nyomasztja. Herczegnők hideg dölyfe, királynők fensége megalázkodik akkor, midőn az orvos aggódó arczczal hajlik a kis beteg fölé. A ki lábaihoz omlik s zokogva kéri a segélyt, az abban a pillanatban nem az ősi származásnak drágaköves, de az anyai fájdalom töviskoronáját hordozza.

Az orvos előtt nincs földi nagyság. Hisz csak a minap láttam egy hideg s büszke urnőt, ki fejét egy istenasszony önérzetével hordva, parancsoló tekintetét erősen rátüzte a tömegre, melyből alig látott kifejtekezni egy barátságos őszhaju polgárt: a mint hirtelen lágyra vált vonásokkal, kigyult arczán örvendő mosolylyal oda repült, megfogta az őszhaju férfiu kezét, rázogatta, szorongatta s kicsibe mult, hogy ott annyiunk szine előtt meg nem ölelte. Hiszen az mentette meg az ő imádott kis fiát!

A hires tanár s páratlan gyermek-orvos: Bókai volt az az ősz férfiu.

Az orvos tagja a családnak, — a gyermekorvos a bálványa. Egy oly percz, mely hálakönnyekre fakasztja a gőgös szivet; az oly percz, melyben a félig elvesztett gyermeket visszaadod az életnek, az édes anyának: a legnagyobb jutalom; ahhoz fogható nincs. A király is megtörpül mellette az ő kegyelmével.

Innen az orvos idealizmusa.

Hiszen ugy vele szenved a szülőkkel! Még most is látom magam előtt a szivhasgató jelenetet.

A dundi lányka torkában a métely. Hörgő lélekzete mind rövidebb s gyorsabb, a lég már süvitve hajt be a szükülő nyiláson, a kicsi mellkas erősen dolgozik, a kerek orczák pirja kékre válik, hidegül az ajk — s a beteg gyermek apró kövér kacsóival sürün tapiskolva, kéri az ő «czukros» mamáját, hogy ezentul jó lesz már és szófogadó, csak — s odamutat, a torkára — csak «azt» vegye el onnan, «azt»!

«Az» pedig, a kérlelhetetlen difteritisz, mind szükebbre kulcsolva vas ujjait a védtelen légcső körül s még egyet nyomintva a gyönge szivecskén, vitte magával a kedves babát oda a fekete földbe, a hova már annyit eltemetett. A vallásos költészet azt mondja ilyenkor: hogy «égbe vitték angyalok» játszótársnak. De a rivalgó anya, mint vad Lenóra, haját tépdesve s keblét marczangolva, igy kiált föl:

Oh . . . . . . was hier brennt,
Das lindert mir kein Sacrament!

Ezek fordultak meg eszemben, mig az orvos urak elbántak az u. n. «járólagos» (magyarul «ambulans») kis betegekkel. Valóképen járólagos alig van köztük; inkább járószalagos. A legtöbbjét ölben hozza be az anyja.

Mennyi szenvedés a kicsi hüvelyben! A parányi teremtés fél oldalát rángatja a mozgó bénaság, doktori nyelven: paralysis agitans. Kezecskéjét folyton tagadólag rázza s párnás czombja kontráz neki. Az urak összenéznek, vállat vonnak: gerincz-agy bántalom. Hogy fogjanak ki ilyen közelithetetlen ellenségen? Irnak fel csöppecskét; az anyát, mert nem biztathatják, vigasztalják s a fiucskának megsimogatva pofók arczát — olyan mint egy kis guárdián — lesegitik az asztalról. Az anya sirva öltözteti, az apa lecsüggeszti bús fejét, a gyermek vigan sikongat, hogy megszabadult a bácsiktól, a kik «bántották».

Jellemző, bégető sirás. Az orvosok hangjáról ismerik föl a bajt: ez a garat mögötti tályog, az abscessus retropharingealis. Számos jeles orvos, a ki gyakorlatában nincs ennek az alattomos támadásnak, difteriának tartja. De sokkal enyhébb; egy kis metszés, egy fojtott sikoly: s a polgárka meg van mentve a hazának. Mint vannak bizonyos «különlegességei» (ez is magyar szó) egy-egy boltnak, gyárnak, gyüjteménynek vagy művésznek: a pesti szegény gyermek-kórház specziálitása ez a garatmögötti tályog. Sok száza megy a szerencsés műtevések száma. Bókai és kitünő törzskara egy vékony kis pengével fogja fel itt a halál sujtó kaszáját.

Megyek tovább. Ime a kórház kincses szekrénye: 301 darab kő. Megannyi drága kő, mely gazdagon disziti az orvos koronáját. Valamenynyinek a gyermeki élő test volt a bányája. Az óvatosság, a biztosság és merészség hármas erénye edzi a műtevő kezét, midőn a meleg husba ereszti bistourieját, a műtő kést. Szerencse le!.. az éles aczél tátongó léket vág. A csipesz megfogja, a bátor kéz kihuzza a gyötrelem kövét . . . szerencse föl! A gyermek vérzik; vére minden csöppje gyógyulást jelent. A gyermek sir; könnyének minden csöppje örömet jelent.

A balra nyiló osztály a fiuké. Kantárba szoritott állal fekszik ott egy tömzsi gyerek. Az ágyacska mögött lefüggő sulylyal a szoritást tet-

szés szerint növelhetni. Ez is gerincz-agybántalom. Ha nincs e szabályzó feszités alatt: mint gazdátlan golyó, mint kerek tök a vékony indán, lóg oldalt, vetődik előre vagy hátra a kormányozhatatlan fejecske. Tudja ez az ártatlan apróság mért szenved? Egy vértanu csöndes, mondhatnám boldog lemondásával nyulik el fekvőhelyén. Fölöslegül lemecsak a feje, de a lába is guzsba van kötve. Ő csak annyit tud, hogy szenved: pedig soha senkit nem bántott ez urak közül. Kezében egy tarka pojácza, a ki, ha megnyomják a szivét, vigan csörditi össze a keze fejére varrt réz tányérkákat. A pojácza szive árán mulattatja szenvedő kis gazdáját. Ez az ő legjobb barátja.

Értelmes, szép arcz; fekete, beszédes szem; sötét selyemhaj. A gyermekek uj öldöklő angyalának, a meningitis cerebro-spinalis, az agyhártya-lobnak egy kiszemelt áldozata. Szegény fiucska, te rád ki van mondva a szentenczia. Még most csak végtagjaid bénák; de a halál fagyasztó keze mind följebb mászik finom kis testeden; mire szivedet éri, lélekzeted eláll, a mosoly megdermed ajkadon s hátraszegve fürtös fejedet, kirebben belőled az a szép kis fehér madár, a te lelked. Ki tudja, mióta sinlődött már, mig napszámos szüleinek ott valahol a vidéken egy kis pénzecskéjök akadt, hogy fiokat ide fölhozzák. Az alsó Dunáról a kenyeres hajók lassan bár, de olcsóért szállitják. Ha enyhébb a tavasz s korábban kienged a zajló Duna, még megmenthettük volna, mondja a rendelő orvos.

Pneumonia, azaz tüdőlob. Egy kis vitéz csak nehány napja, hogy lábadoz belőle. Ölében amolyan aczélnyelvü kis tambura vagy czimbalom. A vékony kalapácssal valami nótát vereget ki rajta, melynek dúdja tán forró álmaiban zendült át megkevert, lázas agyán. Hamar leteszi a kalapácsot; csak nem esik jól neki a muzsika. Sir. Az édes anyját emlegeti. Holnap bejön éretted, fiacskám. Majd énekel az neked szebb dalt, mint a milyet mindnyájan tudunk. Igazad van, emberke. Nincs édesebb orvosság az édes anyánál.

Az állomány az évszakkal kapcsolatos. Nyáron s őszszel a gyümölcs, télen s tavaszszal a hideg szüli a betegséget. A ronda lakás, a fogyatékos öltözet, a rossz táplálás, a gondatlanság, butaság, babona s lelkiismeretlenség növeli.

A nép udvarlói s a költők nagyra vannak a magyar «oroszlán-fajjal»: hogy az csak egyet szül. Dejszen, poéta uraimék, szül az eleget; szapora a magyar faj. Csakhogy fölnevelni nem szereti csemetéit, s nem is tudja. A gyermek teher az ő nyakában. Nem éri föl észszel, hogy annak idején hű s kitartó munka-erőt lel benne. Ha látod egy parasztasszonynak szép kis gyermekét s dicséred, hogy milyen ügyes, kedves — száz közül kilenczvenkilencz ezzel fog felelni nyájaskodásodra: «Az ám, bár az istenke magához venné!» S mennyi törik oda éven át a száraz-malomba, ég oda kenyérsütéskor, összemarczangolja a sertés, ful bele a kutba, a tóba. Ha kisebbszerü betegség éri, elkuruzsolnak rajta a javas asszonyok. S mikor kivételesen s nagyksére orvosi segedelemhez fordulnak: már hasztalan járnak. Legtöbbször a javas asszony sarkába lép a pap; az ráadja a gyermekre az utolső kenetet s ezzel meg van mentve — a lelke.

Az az uj meningitis sürün bár, de mégis csak szórványosan mutatkozik. Rettenetes nyavalya az. Jön mint a vihar; lefolyása gyors. És ha a gyermek «szerencsésen kiépül»: siketnéma. A halló ideg tövét szétmorzsolja a lob; néha fölöslegül a látó ideg gyökérszálait is; akkor aztán siket is, világtalan is; lett belőle egy magával jótehetetlen, mozgó, siró s éhes valami. Eddig a Hajduvárosokból s Békésmegyéből került a legtöbb.

Hogy kimegyek, még egy kis betegre esik szemem; 41 fok R. perzseli testét, haját fanyar verejték tapasztja homlokához; vére mind sürübbé válik s vastag fekete csöppjeivel iszonyu szörnyeket föst a lázasan égő szem elé; a gyermek nyöszörg. Majd betolják a szomszéd szobácskába. Ne ijesszen rá a többi fiucskára, a mikor haldoklik.

A tulső oldalon van a lány-osztály. Az apró hölgyek közül a fenjárók hosszu pongyolában ülnek együtt és nagyban terécselnek. Talán bizony a legujabb divatról. Csak mikor közeledünk, hallgatnak el, mint kalitjában a kanári. Olyan szöszkék is. Épen hárman ülnek együtt, mint a grácziák. Szerencsére már épülőben vannak; nehány nap mulva elhagyják a kórházat. Melléjök ereszkedve nagykivánczsian hallgatja őket egy kisebb dámácska; hat éves.

— Mutasd a nyakravalódat, Fánika! mondja az orvos. (Vagy bizony, ne vétsek ellene, Miczike is lehetett.)

Fánika boldogan emeli a fejét s megmutatja az ő nyakravalóját — egy erős szalagot, mely a légcsövébe illesztett ezüst csövet rögziti oda. Azon át lehel a kis teremtés. A szája is mozog, de a hangját nem venni észre. A gégefőt s vele minden szálagot egy csomóba olvasztotta a hagymázos láz izzó tüze.

Amott egy pirinyó kisasszonykát duczolgat a dajka; a gyermeken amolyan toilette-operácziót ejtettek meg. Nyulszájjal született; a sebész a felső ajk szétvált piczi rózsalevelét mesterségesen, szinte művészien összefűzte megint, s aztán sas-szem legyen, a ki nehány hó mulva egyebet lát ott egy finom hajszál forradásnál. Mikorra pedig férjhez megy a kisasszony, már igaz sem volt.

Ismét egy lábadozó kicsiny. Gyógyuló, megmentett babát látni, ez olyan jól esik az embernek! A bohó gyermeknek az a szokása, hogy a kisebbik arczával a párnába temetkezik, a nagyobbikkal meg a csillagot vizsgálja. Persze, hogy keserves dolga van nála a Vicza bábunak, a ki égnek meresztve lábait, kér segitséget.

Üres ágy. Meggyógyult vagy elhalt-é belőle a kis beteg?..

Egy másik üres ágyacska fölött a megirt fekete tábla egy betegség nevével. Csak nem várnak hozzá beteget, mint ragasztja egynémely versiró a meglevő rimhez a sort?

Kimenőben egy csoport siró-rivó gyereken botlunk át. Ezeknek port hintenek a szemébe, de a melytől aztán jobban látnak. Vagy atropint csöppentenek bele, hogy kitáguljon a pupilla; vagy ezerint, hogy összenyomuljon, ha nagyon tág. Jól tudja a módját az én Vidor barátom, ki most is ujból nyitja meg szemét annak a kis legénynek. Sürű, kékes lepel borult a szemére — a keratitis interstitiosa — s most, mint oszló ködfátyolkép hullámzik előtte a világ, melyben apránkint ismeri föl mindazt, a kit s a mit szeret rajta.

Jó ételszag csap felénk a konyhából. A fazék s lábos körül előkelő modoru asszonyság sürög s bemutatja nekem finom porczellán tányéron a mai levest s becsináltat. Mondhatom, jó volt minden. Csak mentől többet innen, s mentől kevesebbet a patikából! S mentől több ágyat, s mentől kevesebb kis beteget!

Láttam az uj gyermek-kórház tervrajzát. Oda akarják épiteni az üllői utra. E tervrajzban értékesitve van minden ujabb vivmánya a tudománynak. Szerény s okos épület lesz az, minden szükségessel, semmi fölöslegessel. Itt legalább szétszórva fognak ülni az anyák s nem kell retteniök töle, hogy a nyavalyát egymással közölje a sok beteg gyermek.

Azt mondám az uj kórházról: hogy szerény s okos épület lesz. Tán ugy kellett vala mondanom, hogy *lenne* az, ha volna hozzá való elég ereje. Magánosok könyöradományaiból áll fönn ez az intézet, melyet nem is a tanács, nem is a kormány, de saját jelentősége avatott fővárosivá s országossá.

Csak hogy élhetetlen. Most kérik föl az embert, hogy tegyen mellettök jó szót, mikor szanaszét fut a nagy és a kis közönség: falura, fürdőre, s eljár utazni. A meleg emberi érzésekhez hideg idő kell; mert 30 foknál még külön fölhevülni, nagyon kellemetlen.

De hát csak hadd legyünk mi élhetetlenek! Valahol csak egy édes anya olvassa ezeket a sorokat, az a mi katonánk. Valahol csak egy édes apa hallja szavunkat, az a mi kortesünk. Sőt még a kesernyés agglegénység, a duzzogó vénlány is fölpezsdül, tenni a *beteg* és *szegény gyermekekért*.

«Help the helpers!» — ti jó emberek: segitsétek a segitőket!

Porzó.

A fejéregyházi ásatások. Árpád sirja.

A negyvenes években, midőn Horvát István történeti előadásai az ifjuságban a hazafias érzést fölkelették, minden nemzeties eszme lelkes visszhangra talált. Vasváry Pál, az ifjuság egyik vezérszónoka, már 1845—6-ban fölvetette Árpád sirjának és ezzel kapcsolatban az «ásatási miveletek»-nek kérdését. Volt ekkortájban itt Pesten az egyetemi ifjak körében egy önmivelő-egyesület, melynek komolyabb irányu tagjai az előbb nevezetten kivül, b. Nyáry Albert, Reviczky, István, Funták Sándor, dr. Korányi Frigyes Békey Imre, Oroszhegyi Józsa stb. valának. Ezek körében érlelődött azután az ügy s 1848-ban, mikor minden szép, jó és nemes eszmét egyszerre akartak megvalósitani, a fentnevezettek, kikhez még Gál Ernő is járult, több kirándulást tettek Ó-Buda környékére, megszemlélték a «Fejéregyház»-nak sejditett rommaradványokat s azokat ki is akarták ásatni. Az 1848/9-iki események azonban más irányba tarelték a kutatókat, s az igyekezet csak igyekezetnek maradt.

Érdy János a nemzeti muzeum régiségtárának őre, a kérdést kutfők alapján tanulmányozta s tanulmányainak eredményeit 1850-ben jun. 26-án vete össze a helyszini körülményekkel. Érdy, ki az ügyet nemzeti szempontból kétszeres kedvvel tanulmányozá, nem mulasztotta el a hely rajzát is fölvenni s ez a mostani ásatásoknál jó szolgálatokat tett. Kutatásainak eredményét 1851. febr. 21-én adta elő az akadémiában (M. Akad. Értesitő 1851. 21. l.) Egynémely kutatási kisérlet után, az uralkodó hatalom betiltotta Érdy ásatásait.

Harmad izben 1860-ban, az akkori lelkes ifjuság körében ujra föléledt a buzgalom az Árpád sirja kutatására s ugyanaz évi május hóban gr. Nádasdy Ferencz, Thaly Kálmán az Érdy szives felvilágositásai s adatai nyomán ujra megkezdték a kutatásokat. Velök egyidejüleg kutattak R. Ensel és Gaal Ernő urak, kikkel Thalyék később egyesültek. Ekkori működésökről egész kis irodalom kerekedett a «Pesti Napló,» a «Vasárnapi Ujság» (1862. évi 37—42. sz.) a «Budapesti Visszhang» stb. hasábjain. Ezenkivül Nádasdy és Thaly K. «Az ó-budai Fejéregyház, mint Árpád temetkezési helye» (Pest, Pfeifer F. 1860. 24. l.) s R. Ensel Sándornak «Árpád sirja» czimű röpirataik láttak napvilágot. A nagy buzgalommal megkezdett kutatásoknak a «tudománykedvelő» rendőrfőnök Prottmann vetett véget, a mennyiben az ásatási hely felé vezető utat lovasokkal állatta el. Eredmény mindamellett annyi legalább volt, hogy mintegy 3—400 forint gyült be e czélra, melyet a gyüjtők később mint külön alapot a m. tudom. akadémia régészeti bizottságának bocsátottak rendelkezése alá. Ez összeg 1880-ig folyton kamatozott.

1879-ben az országos régészeti társulat megkezdé működését, a tavalyi májusi ülésében ismét fölvetették a függőben lévő kérdést. Midőn a gyüjtők Nádasdy F. gr. és Thaly K. az alapnak eredeti czéljára leendő dorditatásába beléegyeztek, határozatba ment, hogy alkalom és idő adtán ez ásatásokat elvégre is foganatba veszik.

Thaly Kálmán közbenjárására Luppa Péter országgyülési képviselő nagy szivességgel alkalmas munkásokról gondoskodott, az ó-budai koronai jószágigazgató Farkas ur is készséggel engedett a társulat felhivásának s az ásatást megengedte, nemkülönben a szinhely bérlője s a szomszéd terület s a volt Schwanfelder-malom vendégszerető tulajdonosa dr. Vidéky Ferencz ur nagy buzgósággal segitették elő a társulat küldötteit.

F. é. junius 2-án és 3-án, előzetes terepvizsgálat után elvégre teljesité a küldöttség a már 31 éves óhajtást s megásatta a Fejéregyházának vélt templom alapzatát. Jelen voltak: Thaly Kálmán, Luppa Péter országgyülési képviselők, dr. Henszlman Imre, Torma Károly, dr. Hampel József egyetemi tanárok, Zsigmondy Gusztáv mérnök s e sorok irója. Az ásatás két napon át, reggeli 6½ órától esti 8 óráig folyt.

Ez az ásatás rövid története. Mielőtt az ásatás eredményeit előadnók, röviden vázoljuk a kérdés mivoltát, a fölmerült nézeteket s közben nehány szót ejtünk képeinkről.

Harminczs, sőt husz év óta is rendkivül nagy változást észlelhetünk az Árpád-sir kérdésének fölfogására nézve. Mig 1848-ban nemzeti eszményként állitotta fel az ifjuság e kérdés megfejtését, 1860—1-ben a demonstrálás mellett, Érdy kutatásai nyomán, már tudományos érdek is vegyül belé. Most? A legvérmesebbek egy ősmagyar sirt vártak, melynek leleteivel eddigi tudásunkat egészithetjük ki; a kevésbbé vérmesek a hajdanában nagy szerepet játszott Fejéregyház (Alba Ecclesia B. Mariae Virginis)

alapját s ezzel kapcsolatban annak szerkezetét gondolták tisztába hozhatni, a régészeti puritánok negativ eredményre számitottak.

Azt hiszszük, hogy nincs rá szükség e lapok t. olvasói előtt hosszasabban ismételgetni a sajtóban s a szakmunkákban annyiszor fölemlitett történeti adatokat, melyek a kérdésre vonatkoznak. Beérhetjük alapvető konstatálásokkal.

Béla király jegyzője az 52-ik fejezetben azt irja: «907-ben Árpád vezér elköltözött az élők sorából s egy kisded folyó forrása fölött temetteték el, mely kömederben folyik Attila városába; hol a magyarok megtérése után egyház épült, mely a boldogságos szűz tiszteletére fehérnek nevezteték».

A többi történeti adat, melyeket Érdy, Rupp s Knauz N. gyüjtöttek össze, azt bizonyitja, hogy a Fehéregyház, mely eleinte világi papok kezében volt, s 1484—1541-ig a pálosok birtokolták — Ó-Budától északra, a békásmegyeri területtel határos földön s pedig az Árpád- vagy Vértvölgyében egy szőlőkkel beültetett hegy (a mai Péterhegy) tövében feküdt. A halom keleti oldalán meleg forrás buggyan fel, mely ott tavat képez s malmot hajt. Hajdanában ennek a patakja a vizvezetéki mederben, «kömederben»

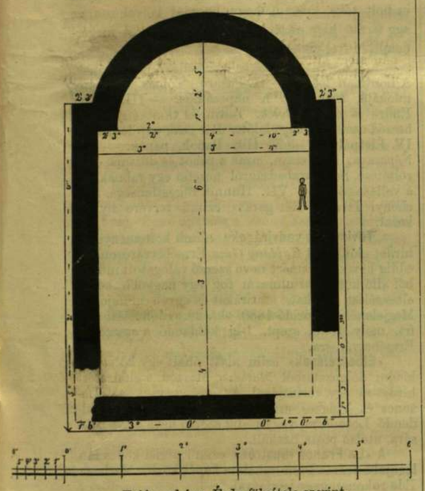

Fejéregyháza, Érdy fölvétele szerint.

folyt a városba. A templom, vagy kápolna a török időben 1541 után pusztult el, egy mult századi jelentés szerint 1720-ban még állottak a romba düledezett falak. 1851-ben Érdy kutatta fel egy templomnak alapfalát, s a ráborult mintegy félölnyi réteget lehordatván, azt Fehéregyházának ismerte fel. Az arról fölvett rajzot ime közöljük.

E rajz szerint — s mint Érdy mondja — ez egy 6° 3' hosszu s 4° 3'széles byzanti stylü templom, mely a szt.-István korabeli kápolnákkal teljesen megegyez. A bejárat a hegy s a patak felé esik, é.-é.-nyugotra, hátsó részével pedig keletnek. Minthogy a történeti adatok a rommaradék fejéregyházi volta ellen nem vallanak, kiinduló pontképen való elfogadásában mind 1860-ban, mind most is megegyeztek.

Más kérdés az Árpád sirja s temetkezési helyének kérdése. Tény az, hogy az Ó-Budán túl elterülő sikság, valamint Pest-megye s vidéke helynevei telvék Árpádi vonatkozásokkal. Árpád-völgyének nevezték az egész sikot, ott van Solt vármegye s vára neve, Jutas Veszprémben, Tevel Tolnában, Vál Fejérben, Taksony és Tas Pestmegyében, megannyi Árpád fiainak és unokáinak neve. (Biboros Constantin, De administr. imperio 40. fej.) Még egy hun vonatkozásu nevet is találunk. Fejéregyházából Ó-Buda felé egy *Krumhelt ferdeje* nevezetű patakocska folydogált (1389. oklevél, orsz. lev. Mon. Vet. Bud. 18/38. Rupp. Budapest Helyrajza. 1868. 33. lap.). A hagyomány még a nép emlékében is él. S nemcsak a mostani nemzedék emlékezik az Árpádi hagyományra, mi különben igen természetes is, hanem öreg sváb és rácz parasztok öregapáik s ükjeik mondásaként emlegetik Árpád ott telepedését. Sokan, kivált tanultabbak, Attila három-koporsós, sőt Alarich busentói temetkezésével zavarják össze, de annyi kitetsző dolog, hogy a nép körében szájról-szájra fentartá magát a hagyomány. Junius 2-án Kretinger Ferencz s Krabler Sebestyén békás-megyeri földmivesek, az előbbi tanulmányos, világtörténetet olvasott, megegyezőleg hagyományként emlitették az Árpádi temetkezést, Vidéky (Schwanfelder) villáját «Árpadloch»-nak (Árpád-lak) nevezvén. Jurkovics Milos szerb földmives ugyanazt vallá. Természetesen szokás szerint még igen sokat s nagyokat mondtak, de csak ennyi bir érdekkel.

Tekintetbe véve továbbá, hogy az ős-magyarok mythoszuk szerint viznél, dombokban, s erdőkben választották sirhalmukat, a hely fekvése ugyancsak megegyező. Okleveleinkben egymást éri a vizek mentében emelt sok pogánysir és testhalom. Mind e nyomok elég anyagot nyujtanak arra nézve, hogy a Névtelen Jegyző állitását, ha mint hagyományt is, de komolyan lehessen venni.

Mindamellett vannak s fel is kell emlitenünk az ellenvetéseket. Igen sok nyomós és nagyon döntő van köztük.

A most kiásott s rajzban itt látható templom-maradvány Henszlman szerint románkori ugyan, de chronologiailag 1180—1220 között épült s a hirneves Fejéregyházának semmikép sem tekinthető. Sokkal kisebb s a Névtelen állitásával sem igen egyeztethető a fekvése. Továbbá nagyon valószinütlennek tartják, hogy a XI s XII. század *keresztyén* magyarjai a *pogány* Árpád emlékét templommal tisztelik vala meg. S ha igen, ott a török dulás, mely bizonyára megsemmisité ezt is, emlékezetestül együtt, mint Aquincumnak a nagy római városnak minden maradványát.

Ime mindaz, mit a kérdésre nézve tájékoztatáskép e helyen fölemlithetünk.

1860 óta az ásatás szinhelye nagyon megváltozott. 1838-ban a vizár teljes mivoltában tüntette fel a romot, azonban időközben az arra vezetett uthoz használtak sok követ. 1851—1860-ig, ugy a hogy, fennállottak még a falak. Ekkor ott még mezőség volt. A 70-es években bolgárok felszánták a helyet és zöldséget termesztettek rajta s a nyomokat 1—1½' lábnyira eltüntették. Jelenleg kukoriczával van bevetve. Junius 2-án Thaly K., Luppa P. és Zsigmondy G. az Érdy-féle felvétel és emlékezetök után kijelölték a régi rom helyét. Nehány kapavágás után megleltük a déli falat, melynek mentében római tégladarabokra s égett kövekre akadtunk. Az északi sarkot meglelvén, az nap azt is kiásattuk s ott egy emberi koponyatöredék, számos lócsont s nehány rozoga vasdarab került elő.

2' mélységben az ásó már vizre bukkant, mely növekvő sebességgel boritá el a kétfelől huzott falmenti árkokat.

Jun. 3-án a tegnap az apsisig vezető északi falat ásattuk ki s folytatók a déli és nyugati falakat. Imitt ismét csontokra, kagylóhéjra, az apsis széle felé pedig egy vasgyürüre akadtunk, római tégladarabokkal egyetemben. A falak szélességét 36"-ben konstatáltuk. A szerencsésen meglelt apsis kanyarulatának közepe táján azonban megszakadt s miután az apsis szélességét 23'-nyinek találtuk, az nap beértük azzal, hogy az alapfalakat teljesen kiástuk s a belső téren két párhuzamos árkot vonattunk. Ezekben jelentős dolog nem fordult elő.

Estére azonban a talajviz annyira meggyülemlett az alapfalak mentén, hogy egyhangulag az ásatások elhalasztását határoztuk el. Addig a kiásott alapfal kitárva marad, s alkalmas időben ismét folytatják a munkát.

Ha fölemlitjük még azt, hogy a d.-délnyugati sarokban egy nagy faragott háromszögü kőre akadtunk, melyet csak nagynehezen lehetett kiemelni, s azt a valószinű kombinácziót jegyezzük meg, hogy a csontok temetkezőhelyre vallanak, vagy pedig a XVI. század hetedik tizedében itt vivott csetepatéra vezethetők vissza: elmondtuk a leglényegesebbet.

Harmadik képül ide mellékeljük annak a szép meleg forrásnak a rajzát, mely a vidéknek legszebb természeti tüneménye. Vize langyos 15—16° és sohasem fagy be. Terebélyes fákkal van környezve, melyek gyönyörüen tükröződnek vissza tengerszinében. Méltán nevezik Árpád-forrásnak. Rajzaink *Ellinger* E. sikerült fényképei után készültek.

S most midőn ez első ásatásnak rövid leirását befejezzük, azt hiszszük, hogy ha az esetleg nagy várakozásoknak nem felelt is meg, mert hiszen nem is az volt a czélja: Buda, illetőleg a főváros helyrajzához értékes adattal járult.

Thallóczy Lajos.

Uti jegyzetek.

II.

(Kossuthnál. — Két magyar ifju Baracconeban. — Turin utczái. — Olasz házak és typusok. — Az osztrák határon.)

Turin, 1880. april.

Voltam Kossuthnál. Teljes erejében találtam. A megfeszitett munka, melyre könyvének kiadása kényszeritette, hosszu éjjelezései nem hogy kimeritették volna, de fiatalabb most mint tavaly. Bámultam irószobája sokat mondó egyszerüségét.

*

Torzonborz alakokkal volt tele a kis vonat, mely Baraccone-ba indult, mikor közeledék, hogy beüljek. Feltünt nekem, a többiek közt, két csinos arczu és szelid kifejezésü ifju. Az ő kupéjokban foglalék helyet. Alig voltunk utban, hallám beszédjökből, hogy magyarok. A baraccone-i vasuton természetes a magyar szó. Zavartalanul folytatám olvasásomat. De ifjaim nyugtalankodni kezdtek, nem tudták, hol kell leszállniok; megszólaltam tehát, s fölvilágositottam őket. Nagyszerü meglepetés! Többé egy hangot sem szóltak Baraccone-ig.

Midőn leszállunk, a fiatalabbik, szerény udvariassággal, hozzám lép s elmondja, hogy testvérek, hogy Párisban hittant hallgattak, s hazatérve, e nagy kerülést tették, mivel forró óhajuk «legalább házát megpillantani a legnagyobb magyarnak»....

Vezetőnek ajánlkozom. Csengetünk. A kedves jó Ihász nem volt honn, de azért benyitunk szalonjába, mig egy cseléd tudakozni megy, ha vajjon Kossuth fogad-e? Ihász szalonja tele van a szabadságharcz s a magyar legió ereklyéivel: fegyverek, zászlók, fövegek. Mintha oltárhoz közelednének, oly kegyelettel, oly meghatott örömmel vizsgáltak minden tárgyat ifjaim. Aközben megérkezett a válasz, hogy jöhetünk. Keresztülmentünk a zöldelő kerten, s egy pillantást vetve a hires lugosra, melyet egyetlen rózsa-fa képez, átléptük a nagy számüzött küszöbét. Mindjárt az előszobában feltünt a diszes arczkép-gyüjtemény, mely a czeglédi küldöttséget ábrázolja, s monumentális keretében egész falat foglal el. Fölmegyünk a lépcsőn; benyitunk. Kossuth irószatlánál állott, szivarral kezében, s egy csomó iratot vizsgált. «Kik ezek az urak?» Elmondják nevüket, s hogy Párisban voltak hittant hallgatni. «Hát azt is tanitják abban a nagy városban?» viszonzá élczes mosolylyal. A beszélgetés vagy egy órát tartott, fesztelen jóindulattal Kossuth részéről, ifjaim részéről meglehetős okosan, mi nagy csoda ily elfogult állapotban. Különben Kossuthot hallani oly élvezet, hogy minden más érzés ebbe olvad bele....

*

Pár óra mulva visszatértem a baracconei állomáshoz, bevárandó a vonatot, mely visszaviszen Turinba. Messziről észrevevém ifjaimat, kik hasonlókép a vonatra vártak. Gondolatokba merülve jártak fel s alá, hátratett kezekkel, lehajtott fővel. Üdvözöltük egymást. Arczaik sugároztak. Az egyik kis faágat vett ki kebléből. «Kossuth kertjéből való, mondá kifejezésteljes tekintettel, — tudom hogy sokan fogják megcsókolni!»

Osztrák határ, 1880. april.

Turin utczáin barangoltam, reggel, négytől hatig. Az első vonatot elhibázván, mely Milano felé viszen, nem akartam visszatérni fogadómba. A mély sötétségben csak itt-ott pislogott egy-egy lámpa. Nehány árnyék mozgott a nagy téren, melynek pánczélos vitéze oly büszke mozdulattal fékezi paripáját. A Palazzo Madama sötéten emelkedett egy második, még tágasabb piacz közepén; egy őr járt fel s alá kiviláglott boltozata alatt. A Po felé vettem utamat, s annak hidján megálltam. Sürü köd fedte a folyót, s azon át, a tulsó parton, fekete kisértetként tornyosult egy magas, kupolás templom. Öszvérek által huzott kétkerekü taligák, parasztok, munkások, sietve haladtak el mellettem. Virradni kezdett. Gyenge pir futotta el a nehéz szürke

**

felhőket; a házak, a folyó partjai, a környező dombok mind tisztábban látszottak. Megindultam a Po laposan követett, oszlopos párkányu rakpartján.

Csak Olaszországban tesznek jó hatást még a magán épületek is; annyira természetes ezen népnél a művészi érzék. Másutt is vannak remek műemlékek; de ugy állanak a rossz izlésü épitmények tömkelegében, mint egy kihalt nemzedék romjai. Itt templom, palota, egyszerű lakház, mind rokonságban látszanak egymással: ugyanegy közös nemzeti szellem alkotásai.

Kis házhoz értem a Po mentén, melytől magas, vén fákkal szegélyezett ut választotta el. E ház ugy volt ott, mint a béke, csinosság, jólét, finom izlés jelképe. Tiszta, gondosan kikövezett udvar, szép rostélyzattal; fehér márványverkélyek, ablakpárkányok, feljárók; előrenyuló diszes markiz, csillogó rézgombok, magas fákkal beültetett kert. Minden gazdagságot árult el, s mégis a szerénység külsejével birt. S ez különös bájt, bizonyos rejtélyes kifejezést kölcsönözött az álomba merült tündérlaknak.

*

Olaszországban (Kossuth Lajostól hallottam, az ifjutól) igen jól birják magokat a felsőbb osztályok, s a mellett takarékosak. A konyhára nem sokat hajtanak; a sport nem érdekli őket. A turiniak minden tiz évben próbálnak egy-egy lóversenyt, s az sem sikerül. Fényüzést csak a lakásban és butorzatban fejtenek ki. Ezért ily virágzók náluk az idevágó iparok.

*

Turin és Milano közt érdekes példájára akadtam az olasz fajnak. Tizenhat-tizenhét éves legény lehetett. Öltözete jómódu majorosé volt; népies, de tiszta: közönséges kék bársony pantalló és mellény, rövid ujjas fekete posztóból, szines szőr ing, széles karimáju fekete kalap, atlasz szegélylyel, ezüst óralánc. Növése szép volt; napbarnitott arcza kellemes: vastag, összehajló fekete szemöldök, nagy, sajátságosan metszett mozgékony szemek, kissé lapos és széles ajkak, a jóság és szelidség kifejezésével. Volt benne valami a dus, termékeny, nyájas és lágy Lombardia jelleméből. Meglátszott rajta a faj nemessége is. Paraszt-kezei oly szépen voltak modellirozva, hogy festőt is kielégitettek volna. Utitársa idősebb is volt, és durvább faragásu; de azért szabályos, száraz vonásai, piros ajka, tüzes szemei ennek is feltüntek. Nem látszottak egy rangunknak, de azért teljes pajtásság uralkodott köztük, egy kulacsból ittak, s beszédjökben nem a gazdagabb, de az idősebb éreztetett némi felsőbbséget.

*

Sok érdekes arczot lát az ember Olaszországban, még ha nem hagyja is el a vasutat. S szellemes, ugyszólván civilizált arczok, még a nép közt is, oly embereké, kik képesek velünk gondolkodni, velünk érezni. Ime csak ez a konduktor is, vonásai aránylag mily finomak, kifejezése mily élénk... De minden megváltozott: uj vezetőt kaptunk. Nagy lomha ember, mintha fejszével idomitották volna nagyolva tagjait: nem néz, nem beszél, csontos állkapczája nehéz pipát szorít..... Ausztriában vagyunk.

De Gerando Attila.

Irodalom és művészet.

Uj irodalmi vállalatok. Aigner Lajos *„Magyar regény-csarnok“* és *„Magyar szépirodalmi könyvtár“* czim alatt füzetes vállalatokat indit meg, melyek czélja a magyar közönség figyelmét visszatériteni a hazai szépirodalomra és visszahóditani a tért, melyet selejtes külföldi olvasmányok leptek el. A «Regény-csarnok» kizárólag eredeti magyar regényeket ád, s *Jókainak* «Asszonyt kisér — istent kisért» czimű regényével kezdődik. A «Szépirodalmi könyvtár» beszélyeket, költeményeket és egyéb szépirodalmi műveket nyujt, de kiválóbb külföldi műveket sem mellőz. Ez «Heine költeményeinek» Endrődi Sándor által eszközölt forditásával nyilik meg. Mind a két vállalatból kéthetenkint jelenik meg egy-egy négyives füzet, s a füzetekhez illusztrácció vagy arczkép járul. Előfizethetni egy-egy vállalatra félévre (13 füzet) 3 frt 75 krjával, egész évre 7 frt 50 krral. Az egészéves előfizetők a bekötési táblákat ingyen kapják. Egyes füzet ára 30 kr.

A magyar irodalom terjesztése érdekében többféle mozgalom indult meg az utóbbi időkben. E hó 17-én is volt egy tanácskozás, melyben részt vettek: Jókai, gr. Karácsonyi Guidó, Lévai Henrik, Türr István, Harkányi Frigyes, Ullmann Pál, b. Bánhidy Béla, Falk Zsigmond, Weisz Berchtold, Weisz Bernát, stb. Jókai szólt az irodalom jelenlegi pangásáról és szóba jött egy szépirodalmi képes folyóirat kiadása a német «Gartenlaube» mintájára, melyet később regények, népszerü tudományos munkák kiadása és kolportage utján terjesztése követne. Abban állapodtak meg, hogy az értekezlet tagjai irjanak alá bizonyos összeget s egyszersmind iparkodjék kiki a maga körében minél több pártolót szerezni. A módozatok meghatározására bizottságot választottak.

Jókai ujabb munkáinak Pfeifer-féle népszerü kiadásában megjelent *„Az aranyember“* regény, három kötetben. Jókai egyik legkedveltebb műve. Ára 2 frt 80 kr.

«Apa és leánya» czimű eredeti regény jelent meg Lampel Róbert kiadásában. Irta Sziklai János. A regény három részből áll s egy kisebb napilap tárczája közölte.

Folyóiratok. A havi folyóiratokból közelébb megjelentek: a *„Természettudományi Közlöny“* juniusi füzete; nagyobb közleményei Than Károlytól a városligeti artézi kut vizéről, Fodor Józseftől a hideglelős vidékek esteli levegőjéről. Krécsy Bélától a mesterséges gyémántról, stb.; e füzet közli Than Károly, Wartha Vincze és Herman Ottó ama felirát is a közgazdasági miniszterhez, melyben indokolva előadják, hogy az országos fillokszera bizottságból kilépnek, miután sürgetéseik oly sikertelenek maradtak. — A *„Századok“* junius havi füzetének főbb czikkei folytatólagos közlemények; kisebb közlemények alatt b. Radvánszky Béla, Thaly Kálmán, Szabó Károly, Deák Farkas, Marczali és Szádeczky neveivel találkozunk. — Az *„Egyetemes philologiai Közlöny“* juniusi füzete uj bizonyiték arra, hogy e vállalat, melyet Thewrewk Emil és Heinrich Gusztáv szerkesztenek, méltó az akadémia támogatására. Mind nagyobb dolgozatai (részben az előbbi füzetek közleményeinek folytatásai), mind pedig a hazai és külföldi irodalom rovatai alatt foglalt közlései (az Aigner-féle német Petőfi-kiadásról, Spóner Arany-forditásáról, stb.) méltók a szakférfiak és az irodalom barátai figyelmére. — A *„Figyelő“* irodalomtörténeti közlöny juniusi füzete arczkép-melléklettel jelent meg, Jakab Elek történetiró fénynyomatu arczképét közölvén Abafi kisérő soraiban. Változatos tartalmából megemlitjük, hogy Abafi ismeretlen epigrammákat és egy humoros verset mutat be Sárosy Gyulától; Balássy Dénes pedig gr. Teleki Lászlót, ki a „Kegyencz“ tragédiával jelentékeny irói nevet vivott ki, mint költőt mutatja be, s egy szabadságdalt közöl tőle; dr. Ferenczy József gróf Dessewffy Józsefnek egy versét, Hahn Adolf pedig Tompának egy 1844-ből való emlékversét; Volf György Kaziczy Ferencz egy levelét, mely ugyszólván Kisfaludy Károlynak halálos ágya mellett iratott. — A *„Földtani Közlöny“* a földtani társulat e gyarapodó füzete két értekezést ád legutóbbi füzetében. Egyik Hantken Miksa tanulmánya a budavidéki ó-harmadkori képződményekről; Schafarzik Ferencz pedig a délmagyarországi földrengésekről értekezik, két térképen is bemutatva a földrengések területét. A füzet jóravaló melléklete a *„Földtanti Értesitő“* Matyasovszky Jakabtól, dr. Szabó Józseftől, dr. Staub Mórictól való közleményekkel, kisebb czikkekkel s társulati ügyekkel. A társulat tagjai a két közlönyt a tagdij fejében kapják. Előfizetési ára mind a kettőnek 4 frt — *„Az országos középtanodai tanáregylet „Közlönye“* szokott gonddal összeállitott tartalmában a tanügy férfiai most is elég érdekest találnak; a *„Magyar prot. egyházi és iskolai Figyelő“* ugy az *„Evangyéliomi Lelkészi Tár“* (szerkeszti mindkettőt Czelder Márton N.-Bányán) a protestáns lelkészek figyelmére érdemes. — A *„Gazdasági Mérnök“* folyvást élénk tartalommal jelenik meg a mezőgazdaság, vizhasznositás, ipar és forgalom körébe vágó ismeretek terjesztésére. A Gonda Béla által szerkesztett heti lapot, melyet a csinos kiállitás és illusztrácziók is emelnek, az uj félév közeledtével ajánljuk az illetők figyelmébe. Előfizetési ára félévre 4 frt, évnegyedre 2 frt.

A «Magyar Könyvszemle» most megjelent II. és III-dik kettős füzetét három szépen sikerült hasonmás disziti a Jordánszky kodex nemrég fölfedezett győri töredékéből, melyet Simor primás 300 frtért vásárolt meg. Az érdekes füzetben a nagyobb közlemények ezek: Szabó Károlytól, »Szenczi Molnár Albert állitólag 1625-ben nyomtatott egyházi beszédeiről«; Goldziher Ignáztól «A magyar nemzeti muzeumi könyvtár keleti kéziratai«; Majláth Bélától «Adalékok Szabó Károly régi magyar könyvtárához» Szilágyi Sándortól «Régi hazai könyvföljegyzések a budapesti egyetem könyvtárában»; *Csontosi* Jánostól «A Jordanszky-kodex győri töredéke»; Somogyi Károly esztergomi kanonok könyvtáradománya. Hellebrant Árpád: Magyarországi vonatkozásu ősnyomtatványok (incunabula) a m. t. akadémia könyvtárában. Végül apróbb közlemények.

A «Közvélemény» czimű politikai napilap e hó közepén megszünt és előfizetői kárpótlásul a «Budapest» czimű napilapot kapják.

Uj lapok. Tatában uj heti lap indult meg; czime: «Tata-Tóváros és vidéke»; szerkesztője: Riesz Lajos Jenő. *„Honti Közlöny“* czim alatt pedig Ipolyságon Ivánka István társadalmi hetilapot indit meg juliustól kezdve.

«Magyar Gazdasszonyok Lapja» czimen hetilap indult meg Pozsonyban Hegyi Pál szerkesztésében; kiadja Mehrbrot Mari, előfizetési ára félévre 1 frt 25 kr. A házi dolog és a gazdasszonykodás közlönye óhajt lenni, s közöl szakács-reczipéket, hasznos tudnivalókat, de ád ezeken kivül szótalányokat, házassági hireket és adomákat is. Legjobb volna azonban, ha tisztán a gazdasszonykodásnál maradna.

„Egyházi beszédek“, ünnepkövetek és ref. néptanitók számára, irta Biky Károly györgyteleki ref. lelkész. Megjelent csinos kiállitásban Debreczenben Csáthy Károlynál, ára 1 frt.

Táncsics müvei. A jó öreg Táncsics Mihály sok könyvet irt s ezek most az Eggenberger-féle kereskedés utján megrendelhetők, kötetenkint egy forintjával. Az aggastyánnak ez képezi összes vagyonát. A közönség részvététől függ, hogy »ne legyen ez holt tőke, hanem hogy hasznát is vehesse az agg férfiu, ki a részvétet és megemlékezést megérdemli. Művei ezek:

I. Bordács Elek a gyalogárendás. Erényképek. A hontalan leány. — II. Pazardi Tóbiás. Bogdány unokája. Erős hit. A napszámos. — III. Tordai Endre és az oklevelek. Tanitó és tanitványa, párbeszéd a munkásügy fölött. Bár csak pap lenne. — IV. Életpályám. — V. Hit. Papok, pápák. — VI. Népszava, Istenszava, azaz a robot és dézsma eltöröltetése. Sajtó-szabadságról nézetei egy rabnak. Mi a vallásosság? — VII. Hunnia függetlensége. Széchenyi István «Két garas» czimű tervére nyilatkozat.

„Tövisek és vadvirágok“ czimü költeményekre hirdet előfizetést *Káplány Géza* Erzsébetvároson. Az eddig kevésbbé ismert nevü szerző válogatott müveiből álló kötet tartalmazni fog egy nagyobb költői elbeszélést, dalokat, szatirákat és egyéb müfajokat. Megjelenési határidő 1880. okt. 28. Előfizetési ár 1 frt, mely 1880. szept. 1-ig küldendő a szerzőhöz Erzsébetvárosra.

«Elbeszélések» czim alatt óhajt egy kötetnyit kiadni dolgozataiból *Mathézer* Márton, s előfizetést hirdet rá egy forintjával. Az összeg vagy a «Losoncz és Vidéke» czimű lap szerkesztőségébe küldendő Losonczra, vagy pedig szerző neve alatt Bussára, utolsó posta Szakáll.

A «La France illustrée» czimű párisi képes lap legujabb száma Pannonhalma képét közli, Marbeau Ede rokonszenves leirásával.

Pályázatok színművekre. Az *aradi* szinház művezető igazgatója *Mannsberger* Jakab egész estét betöltő *népszinműre* őtszáz arany-frank pályadijat tűzött ki. A pályaműveket hozzá, Aradra, november elsejéig kell beküldeni. Az előadásra alkalmas művek mind szinre kerülnek s ezek közül az fog nyerni, mely leginkább találkozott a közönség és a sajtó tetszésével. A nyertes mű a pályadijon felül a tiszta jövedelem tiz százlójában részesül. — A *szabadkai* szinház igazgatónője *Erdélyi* Marietta, két pályadijat tűzött ki. Kiván egész estét betöltő *népszinművet*, jutalma ötven arany, és egy szintén egész estét betöltő *szinművet*, melynek jutalma harmincz arany. A pályázatra bocsátott és előadott művek a szokásos tiz-százalékos tiszteletdijban részesülnek. A népszinművek beküldésének határideje október utolsó napja, a szinműveké november 30 ka s a pályaművek Szabadkára küldendők.

A nemzeti szinházban a vendégszereplések egyre tartanak. A legujabb vendég *Bertelli-Steinher Berta* k. a., ki a «Troubadour»-ban Leonora szerepét énekelte elős-ör, szerződtetési czélból. A kisasszony Bécsből való, s több külföldi szinpadon megfordult. Magas hangjai szépen csengnek és kifejezéssel énekel. Még nehányszor föl fog lépni.

Matejkónak a „várnai csatát“ feltüntető kisebb festményét, mely a műcsarnok kiállitásából ismeretes, a nemzeti muzeum megvásárolta. A hires lengyel művész a kép árát tetemesen leszállitotta, mihelyt megtudta, hogy muzeumunk akarja azt megvásárolni.

A főváros és a képzőművészetek. A képzőművészetek segélyezésére Budapest hatósága évi 4000 ftot ajánlott meg, s egy szakbizottságot alakitott, melynek feladata a segély fölhasználását megjelölni; buzditólag hatni a képzőművészetek érdekében, s befolyást gyakorolni mindarra, a mi főváros területén művészeti alkotás merül föl. A bizottság, melynek elnöke b. Lipthay Béla, azt határozta, hogy a 4000

frtos segély negyedrésze szobrok előállitására, többi része pedig festményekre forditassék. Legelőször is az uj városház gyülés-termének fülkéit festik ki szűkebb pályázat utján; egy-egy falfestményre 2500 ftot, s ha allegoriai, 1000 frtot szánnak. A szobrászatra szánt 1000 frtból a polgármesterek mellszobrai készitendők el, Kamermayeren kezdve historiai rendben; továbbá érdemes polgárok mellszobrai is készüljenek, s a redoute és uj városház kapualjának fülkéi művészeti tárgyu szobrokkal diszittessenek.

Művészvilág Szolnokon. Hazai ugy, mint külföldi festők Szolnok vidékét népével együtt igen festőinek tartják s minden évben megfordul ott nehány, vázlatok készitése végett. *Zichy* Mihály és tanitványa Miss *Mary* is oda készülnek most. Már ott van *Ébner* Lajos és *Flesch* Tivadar, s oda várják *Pettenkofert*, ki gyakori látogatója Szolnoknak.

Közintézetek, egyletek.

A magyar tud. akadémia e hó 14-iki ülésén *Balássy* Ferencz olvasta föl a zámi és ohati apátságokról irt értekezését. Történetiróink — mint felemlité — e két apátságra nézve nagy tévedésben voltak. A zámi apátságot tul a Dunán a veszprémi egyházi területben keresték s gondolták, hogy feltalálták, az ohati apátság helyét pedig egyátalán nem is gyanitották. Az értekezés szerzője a Váradi Regestrum 120 szakaszának alapján fejtegette, hogy ez apátságok Szabolcsmegyében feküdtek, a hol hasonló nevü két puszta neve is van. Nyomozás közben jutott azon régi földiratunkra fontos fölfedezésre is, hogy Szabolcsmegyének azt a részét, a hol ez apátságok feküdtek, egykor Tass vezértől Thas megyének nevezték. Ez az elnevezés földiratunkban nem fordul elő. Zám apátság a Kátay-nemzetség birtoka volt, Ohat pedig valószinüleg Hechot, vagy Hohut kun vitéztől vette nevét. — Ez ülés alatt egy kis zavar történt. Alig kezdé el Balássy fölolvasását, midőn Beöthy Zsolt kilépve az igazgatói teremből, igy szólt: *„Tűz van, tessék kimenni“*. Azonnal kisietett mindenki. A veszély különben csak annyiból állott, hogy az akadémia bérházának II-od emeletén asztalosok dolgoztak s enyvük meggyuladt, s a füst kitolult az ablakon. Erről meggyőződve, az akadémikusok ismét visszatértek a gyülésterembe.

A Petőfi-társaság e hó 13-ikán tartotta szünidők előtti utolsó ülését. Dr. *Hatala* Péter «A nők az iszlamban» czim alatt tartott érdekes értekezést a mozlimeknek a nőkről s a házasságról való felfogásairól. Utána *Margitay* Dezső olvasta fel *Majthényi* Flóra költeményét a «Viharos éjet». *Vértessy* Arnold elbeszélését. «Egy kis jux,» *György* Aladár olvasta fel. Végül *Peterdi* (Prém) József értekezett «A Petőfi-szoboról,» s Huszár művét mint kiválóan sikerültet ismerteté. Napirenden kivül dr. *Thallóczy* Lajos mint vendég mutatta be *Petőfi Sándor 1848-ban lefoglalt könyveinek jegyzékét.*

Thallóczy az országos levéltárban a független magyar kormánynak Debreczenbe történt költözése után eszközölt házmozotozási és tárgyalási iratok közt Petőfi lefoglalt iskolai könyvtárának német jegyzékét feltalálta. A jegyzék mintegy 180 könyvet sorol fel; képviselve van benne a német, franczia és angol irodalom (Shakespeare háromféle teljes kiadásban), sőt egy spanyol nyelvtan, tekintélyes számmal jogi könyvek, gazdasági és női könyvek, a franczia forradalom nevezetesebb történeti munkái, Herder költeményei. Saját költeményei közül csak az 1842-iki kiadás van a jegyzékben fölemlitve, ezenkivül a magyar könyvek közt Jókai «Hétköznapok» czimű regénye, s Greguss aeszthetikája. A jegyzékben emlités van még különféle zongora-darabok és dalokról, különféle iskolai bizonyitványokról, magán levelekről Petőfihez és Pákh Alberthez 1848—49-ben, egy kosárról tele különféle kézirati versekkel, Petőfi részére kiállitott katonai bizonyitványról s egy Petőfi által 160,000 frtról kiállitott nyugtatványról a forradalmi kormányszékhez, a mi mutatja, hogy mily bizalommal viseltetett a forradalmi kormány Petőfihez s vagy egy Petőfi által magán szükségletére felvett 200 frtról szóló nyugtáról is tétetik emlités (talán a gróf Teleki Sándortól fölvett 200 frt.). A tárgyalási iratok elvesztek, igy a könyvtárt sem tudhatni mi sorsra jutott.

Egyház és iskola.

A mintarajztanodából. Az orsz. mintarajztanodában e hó 16-án zárták be a tanévet, ünnepélyesen. Keleti Gusztáv távol lévén, Schulek Frigyes helyettes igazgató intézett beszédet az ifjusághoz, kiosztván a miniszteri ezüst érdemdijakat és felolvasván az elismerő dicséreteket. A miniszteri ezüst érdemdij elsőrendü jutalmában hárman, másodrendü érdemdijban pedig tizennégyen részesültek. Az év közben kitűzött pályázati feladatoknak is jó eredménye volt. E derék intézetben nemcsak jól tanitanak, hanem jól is tanulnak, a miről mindenki meggyőződhetett ama *kiállitáson*, melyet az intézetben rendeztek a lefolyt év alatt készitett munkákból, s melyeket Trefort miniszter is nagy érdeklődéssel tekintett végig. Nyolcz teremben vannak kiállitva mindenféle rajzok, mintázatok egész hosszu sora (gipszből, agyagból), ékitmények, természet utáni festmények, a növendékek kompozicziói, boncztani rajzok, fametszetek, épitészeti, mértani rajzok stb. Az egésznek örvendetes benyomása van, s mindenkit meggyőzhet, hogy ez intézetből, melyet kiváló erők vezetnek, az izlés szolgálatára sok jeles rajztanár kerül ki, s bizonyára egy-egy művész is. A kiállitás csak e hó 20-ig lesz nyitva.

A Ludovika-akadémia ujjáalakitása ügyében a honvédelmi miniszter enquetet hí egybe, mely tárgyalni fogja az életbeléptetendő reformok tervezetét.

Mi ujság?

Az országgyülés e hó 15-én bevégezte ülésszakát. Még jun. 21-én lesz egy ülés, melyen szentesitett törvényeket hirdetnek ki, s felolvassák az ülésszakot berekesztő királyi leiratot. Ebben — hir szerint — az uj ülésszak megnyilta szeptember 25-ikére van kitűzve.

Tóth Kálmán jeles költőnk már régebben betegeskedik, s az utóbbi napokban oly fordulat állt be nála, hogy nagy aggodalmakat ébresztett. Szélhűdés érte, de a gondos ápolás mellett most már javulás állt be, s remélni lehet, hogy a javulás folytonos marad.

* **A dabasi ünnepélyhez.** Kossuth atyja sirjára elkésve, csak az ünnepélyt követő napon érkezett meg egyike a legszebb koszoruknak. A békés-csabai hölgyek küldték ezt, természetes virágokból, s a szalagokra magok himezték e szavakat: «A békés-csabai hölgyek Kossuth László emlékének.» Mint értesülünk, a szoborbiztonság elhatározta, hogy a Kossuth által küldött pompás porczellánkoszorut a református egyháznak adja át megőrzés végett; a többi koszorukról leveszik a szalagokat s elküldik Kossuthnak, de a koszorukat visszahelyezik a sirra.

Camoens-ünnep. Lisszabonban junius 8., 9., és 10-én ülték meg *Camoensnek* a Luiziáda költőjének háromszázados ünnepét, s ugyanekkor szálliták át *Vasco de Gama* tetemeit a vidiguierai sirboltból a belemi nekropólba. Portugália e napokon nagy nemzeti ünnepeket rendezett. A vasutak alig győzték a fővárosba szállitani a sok idegent.

Magyar történeti jelmezes bált terveznek a jövő farsangra, s e fölött e napokban tanácskozás is folyt az irók és művészek társaságában. Dr. *Pulszky* Károly tette az inditványt. *Thallóczy* az archaeologiai részre s különösen a történelmi jelmezekre óhajtaná a fősulyt helyezni, továbbá régi magyar tánczokat kellene bemutatni. A régi tánczok némelyikét (juhásztáncz, süveges-, párna-, fáklyástáncz stb.) még ma is elő lehetne adni megfelelő jelmezekben. Lehetne a csárdást különböző vidékek módja szerint csoportosan előadni. Fölmerült az az eszme is, hogy az ünnepély a trónörökös menyegzőjén legyen, a zene is régi legyen, azonban ez az intéző bizottság feladata lesz, melynek tagjaivá Pulszky Károly, Thallóczy Lajos, Pállik Béla, Kvassay Ede, Sárkány Ferencz, Ódry Lehel s Káldy Gyula választtak meg.

Elmerült hajó. A budapesti alsó Dunaparton állomásozó gabnás dereglyék közül a «Herkules» nevü e hó 16-án este elsüllyedt. E nagy dereglye oldala kilyukadt, a viz betört, s ott merült el roppant nagy közönség szeme láttára, mialatt igyekeztek a buzából megmenteni annyit, a mennyit lehetett, de az nem sok lett. A dereglyén 4800 métermázsa buza volt fölhalmozva, s a kár vagy 50,000 frt. A hajóból csak a gerincze, s a part felől orra látszik ki. Száz meg száz kéz dolgozott másnap, hogy a vizes gabonát kimeritse a hajó belsejéből. A kárvallott tulajdonos neve Löhlbach.

A városligeti artézi kut fürdőjét szeptemberhóra reménylik megnyithatni a Pávaszigeten. Az ottlevő városi épületet alakitják át ideiglenesen.

Hajógyár Balaton-Füreden. A magyar tengernek uj, érdekes speciálitása lesz ez évtől fogva. Young Rikhárd angol vállalkozó ugyanis a budapesti angol konzul felszólitása folytán vitorlás hajót hozott a Balatonra; példája utánzásra talált, a mennyiben egyik gr. Hunyadynak már szintén van a tavon egy hajója. Young most kisebbszerü hajógyárt állit fel B.-Füreden, melyben angol evezőcsónakok, sandolinok, yachtok, gőz-kéjhajók készittetnek. Ugyancsak az angol konzul buzditására már e nyáron sok angol család keresi föl a kies fürdőt.

A volt külügyminiszter egy vinczellér-iskolában. *Andrássy* Gyula gróf meglátogatta a *tarczali* állami vinczellér-képezdét oly czélból, hogy az intézet növendékei közül szőlői számára vinczellért szerződtessen. A gróf ezen szándokát kinyilvánitván az intézet igazgatója előtt, megjegyzé, miszerint egykissé tartózkodással viseltetik az intézeti növendékek iránt, mivel azt hallotta, hogy az intézet növendékei keztüt viselnek. Az igazgató erre azzal válaszolt, hogy a kéznél levő első növendéket oda szólitá és felhivta, hogy kezeit mutassa meg a grófnak, és midőn ez a növendéknek a nehéz szőlőmunkák által ugyancsak feltört kezeit látta, megnyugvásának kifejezést adott, és további habozás nélkül épen az oda hitt növendéket fogadta fel vinczellérjének.

A Bécsben szerepelt magyar szintársulat sok kellemetlenségekkel küzdött. A kolozsvári szinház igazgatósága a társulatot egy Fried nevü üzér vezetésére bizta, a ki átvette a diszletet és ruhatárat. Fried azonban el van adósodva, s mindezeket lefoglalták s az igazgatóság csak hosszas proczesszus után fogja azokat visszakaphatni. Fried a személyzet szállitási jegyeit sem tudta megfizetni s azért a színészek rábizott magánmálháit is zálogba tette Bécsben, ugy hogy most az expedicció szegény tagjai a dicsőségen kivül semmit sem hoztak magokkal.

Értékes lelet. A nevezetes podheringi leletet, mely 12 őskori teljes bronz kardból és körülbelül négynek a töredékéből áll, gr. Schönborn Ervin a nemz. muzeumnak ajándékozta. Ez a hajdu-böszörményi után a legnevezetesebb lelet. Szakértők állitása szerint a kardok kizárólag belföldi készitmények, a mi egyszersmind fényesen megczáfolja az eddig főkép német tudósok által terjesztett tévhitet, mintha minden diszesebb bronzkardot akkori időben Olaszországban készitettek és csak kereskedés utján került volna hazánkba. A muzeum már régen kapott ily értékes ajándékot.

Talált régi pénzek a főváros területén. A lövész- és szerb-utcza sarkán, közvetlen az egyetemi épület közelében, légszesz-cső kiásással foglalkozó munkások egy durva, fekete, mintegy másfél liter tartalmu edényben több mint 600 darab ezüst (állitólag régi római) pénzt találtak, melyek közül az egyetem portása mintegy 60 drbot összeszedve a rendőrségnek átszolgáltatott, a legnagyobb részt azonban a tőt munkásoktól egy Schlesinger nevü ismeretlen tartózkodásu egyén megvette darabját 3 krért.

Kossuth butorai. Kossuth tudvalevőleg a szabadságharcz előtt tinnyei (pestmegyei) birtokos és lakos is volt. Később a birtok néhai Sántha István tulajdonába ment át, ki azt a nehány butordarabot, melyet Kossuth ott hagyott, Bódiz Lászlónak, ki jelenleg a pilisi alsó járás szolgabirája, engedte át. A butordarabokat, melyek közt egy rongált állapotban levő billard is van, Bódiz gondosan őrzi s igyekszik azokat megóvni az enyészettől.

Az orosz czárné halálát egész Oroszország négy hónapi gyászszal üli meg. Ez idő alatt semmiféle szinházi előadásnak Oroszországban lennie nem szabad, sem zenélést vagy más nyilvános mulatságot meg nem engednek. Legjobban sujtja e szigoru rendelet a szinházigazgatókat, kik 4 hónapig kénytelenek készpénzből élni, ha van. Materna asszony, a bécsi operaház primadonnája, épen Rigában vendégszerepelt s már kilépett a szinpadra, midőn a gyászt hirdető ukáz megjelent, az előadást félbe kellett hagyni, a szinházat becsukták.

A mehádiai barlang. Mint már emlitettük, Mehádia közelében a Domeglet hegyen harlangot fedeztek föl, mely azonban egymás után következő oly mély üregekből áll, hogy még eddig lehetetlen volt átkutatni. A délmagyarországi természettudományi

társulat által rendezett vizsgálódás tovább terjedt ugyan, de kiderült, hogy egész külön eszközökkel, létrákkal, kötélhágcsókkal kellőleg fölszerelve lehet csak a kutatást folytatni. Dr. Szalkay, Boutelli és Themák lebocsátkoztak többek kiséretében a már ismert részekbe. Ott uj mélységet találtak. Ide Szalkay bocsátotta le magát, kezében fáklyával. Visszatérve azt mondta, hogy ezen emberi nyom által még nem tapodott barlang, a mennyire fáklyája világánál láthatta, leirhatatlanul nagyszerü. Uj mélység vezet alább belőle, de ennek megtekintésétől kellő eszközök hiányában le kellett mondani. E vizsgálódás is többféle őskori tárgyat hozott napfényre, többi közt egy már kihalt faju szarvas kővévált koponyáját. A barlang tudományos és rendszeres átkutatására a temesvári természettudományi társulat megteszi az előkészületeket.

A prágai ünnepi lap. Az uralkodónak Prágában időzése emlékére a «Páris-Murcia» mintájára lapot is szerkesztettek «Narod Szobe» czimmel. E lapban a cseh nemzeti notabilitások kézirati hasonmásai a következőleg vannak összeállitva: elül *Husz* János kézirata, utána trocnovi *Ziskáé*, ezután *Podjebrád* Györgyé, majd Rudolf (német császár) és utódja Frigyes cseh királyoké. — Ezek után következnek ama cseh lovagok aláirásai, kik az 1621-ki cseh fölkelésnek a németek által történt leveretése után Alstadban lefejeztettek. Az igy elkészült diszlapnak egy példányát aztán a csehek egy küldöttsége Rieger vezetése alatt átnyujtotta ő felségének, a kinek őse, II. Ferdinánd császár ama lovagokat lefejeztette. Megemlitjük itt, hogy ő felsége ezer forintot ajándékozott a Prágában most épülő cseh nemzeti szinháznak.

Miss Leona Dare balesete. A mult őszszel a Renz czirkuszában Budapesten is szerepelt Miss Dare, a «lég királynője» szerencsétlenül járt Hamburgban. Tudvalevőleg miss Dare főprodukcziója abban áll, hogy egy trapezről az egész czirkuszon keresztül kötél segitségével egy másik trapezra szökik, s utána ugyanezt teszi egy akrobata, a kit miss Dare a szájában tartott trapezen forgat. E hó 11-én este az ugró akrobata nem számitván ki jól, hogy mekkora lendületet adjon testének, eltévesztette a távolságot, lebukott, magával rántotta a Dare szájában levő trapezt s ezzel együtt a missnek három metsző és egy zápfogát. E szerencsétlenség után a világhirü akrobata nő czirkuszi pályafutása befejezettnek tekinthető. Csodálatosan osztozik Leona Dare vetélytársnőjének, miss Wandának sorsában, a kinek szintén nem rég szakadt ki állkapcsa hajmeresztő produkcziói közben.

A magyar paripák a berlini lóversenyeken (jun. 12-én és 13-án) győzelmesen küzdöttek meg a legnagyobb dijakért. A General Hope-féle verseny-társaság «Merény»-e két nagy dijat nyert, a 10,000 márka Union-dijat, és az 5000 márka Diana-dijat. A trónörökös «Silberne Pferd» diját gr. Henckel «Rifleman»-ja, a gátverseny 1200 márkás diját Treskow hadnagy «Fackelträgerje» nyerte; mindenik magyar ló. Ezeken kivül még több magyar paripa versenyzett s lett második vagy harmadik.

Budapesttől Bukarestig kéjvonatot akart rendezni Vándory Lajos, a bukaresti magyar lap szerkesztője. A vállalat azonban meghiusult, mert a román vasutak igazgatósága nem hajlandó a kéjvonatoknál szokásos kedvezményt megadni.

Száz csók a törvényszék előtt. Amerikában a new-berni törvényszék előtt most oly pört tárgyalnak, a minő csak Amerikában fordulhat elő. Finch nevü aranyműves kirakatában ott pompázott egy nagy értékü ékszer. Egy csinos lány, miss Waters arra megy, s kiszalasztja az ajkán, hogy a boldog tulajdonosnak szivesen adna érte száz csókot. Finch ezt megtudja, s mint valódi amerikai, szerződéssel kinálja meg a misset, mely szerint az ékszert a mondott száz csókért, naponként egyet véve át, átadja neki, s a szép miss Waters, a ki még amerikaiabb, elfogadja a szerződést. Finch egy hónapig pontosan, mint valami óra, megjelenik bájos ügyfelénél s a csókot átveszi annak ajakáról. A harminczadik csóknál azonban a hölgy elforditja fejét, s ajka helyett arczát nyujtja. Finch szabadkozik, ilyen csók neki nem kell. A miss pedig nyakas s vonakodik számláját ajkával róni le. Az aranyműves erre pört indit szerződésszegés miatt, s most az amerikai törvényszék törheti fejét, milyen is hát a «törvényes csók»?

Halálozások.

Mihályi Károly, a nagy-enyedi Bethlen-kollegiumon a filozófia és utóbb a főgymnáziumon a klasszikus nyelvek tanára, f. hó 14-kén hosszas és kinos szenvedés után, élete 70-dik évében elhunyt. A régi enyedi tanártestületnek, Szászszal és Zeykkel, legkitünőbb tagjai közé tartozott, kit tudományszeretet, széles látkörü miveltség, az ifjuság bizalma és tisztelete és a tudományos világ elismerése a közönséges szinvonalnál jóval magasbra emeltek. Mint egyházi szónok, zeneszerző s költő is jeleskedett. Fia (Sárdy álnév alatt) a budai szinkörben játszik s 14-ikén az előadás alatt kapta a távirati hirt apja haláláról. — Lesz alkalmunk a derék férfiunak, ki akadémiánknak is tagja volt, pályáját s érdemeit bővebben is méltányolni. — Béke poraira!

Gál Miklós, az Aranyosszéken népszerű Gál-család kiváló tagja; a szabadságharczban nemzetőr százados; 1861-ben a szék alkirálybirója, 1866-tól háromizben országos képviselő, az unitárius egyház tanácsosa, a torda-aranyosi egyházkör egyik felügyelő gondnoka, elhunyt e hó 8-án kövendi birtokán.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Biedermann Gusztáv, az ország egyik legvagyonosabb embere, baranyamegyei nagybirtokos, 62 éves korában Bécsben, s benne b. Fejérvári Géza honvédelmi államtitkár apósát gyászolja. — Ambrus József, a magyar északkeleti vasut főtisztviselője Gödöllőn. — Ercsey Samu, sárkeresztúri ref. lelkész Budapesten.

Buzás Pálné, szül. Glotz Konstantia 43 éves Debreczenben. — *Gyöngyösről* egy gyászlapot kaptunk, melyen Huszár Miklós és neje Kürthy Sarolta egyszerre két kis gyermeköknek: az öt éves Andorká-nak és a 14 hónapos Sáriká-nak félnapi időköz alatt roncsoló toroklobban történt halálát jelentik.

SAKKJÁTÉK.

1072-dik sz. feladvány. Ehrenstein Mórtól.

Sötét.

Világos.

Világos indul s az ötödik lépésre mattot mond.

Az 1067. sz. feladvány megfejtése.

Hubert F.-től.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Hd1—b2	Fd3—b1:
2. Hb2—c4	b5—c4: (a)
3. Vb3—b7†	Ke4—f5
4. Vb7—h7 matt	
a.	
2. ...	Fb1—a2
3. Hc4—d6†	Ke4—d3
4. Vb3—d1 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben* Fülöp József. *Sárospatakon* Géresz Károly. *Debreczenben* Zagyva Imre. *Kolozsvártt* Csipkés Árpád. *Nagy-Dobronyban* Németh Péter. *Budapesten* K. J. és F. H. *Karakón* Homolka János *A pesti sakk-kör.*

Szerkesztői mondanivaló.

Kufstein. A beteg nő költeményében (Közelg a vég) nehány oly erős, őszinte hang van, az igazság oly félreismerhetetlen jelével, hogy a költemény valóban megérdemelné, hogy gyakorlottabb kéz átdolgozza, uj formába öntse; *igy* a mint van, nem közölhető; lapos próza és czifra üres dagály váltogatják benne egymást. A költeménynek csak a magva jó, kivitele gyarló. Egyelőre félretettük.

K. G. Az előfizetési fölhivást megemlitettük. A küldött mutatványt azonban, miután már egy vidéki lapban is megjelent — s különben is csekély értékü — nem használhatjuk.

Sz. T. Az elhunyt ifju N. Zs. halála már mult számunkban fel volt emlitve. — A küldött költemény nem közölhető.

K. István. A próba ezuttal sem sikerült jobban. Mind a két költemény nagyhangu, szélesre vett, belsejében erőtlen, külsőjén szintelen csinálmány. Különös tapasztalás: ha egy kezdőnek első beküldött versére némi méltánylással szólunk s őt ujabb kisérletekre buzditjuk, mindjárt küld rá ujabbakat, az előbbinél rendesen gyöngébbeket. Ez rendesen igy van. Azt hiszszük, eltaláljuk az okát is. Az ilyen méltányló buzditásban részesülő kezdő a meglevő verseiből küld uj próbát, mivel pedig már első izben a legjobbat küldte volt be, természetes, hogy a második küldemény rosszabb lesz. De mi a jövőre tanulmányra, gyakorlatra, tehetsége továbbfejlesztésére buzditjuk az ifju kezdőt — nem pedig arra, hogy a jövő héten mindjárt uj versekkel állitson be a szerkesztőségbe. Igy látni való, hogy egy kis félreértés van a dologban.

Abellino. Már nem emlékszünk, melyik lehetett a beküldött «négy költemény». Ha ajánlott levélben volt küldve, mindenesetre megjött; s ha megkaptuk, mondtunk is valamit rá. Keresse a nem közölhetők rovatában. Ha nem találja, küldje be ujra. Bajos nekünk minden csip-csup küldeményt emlékezetben tartani.

V. Áron. «Temetőben.» Minden küldeménye gyöngébb mint az előbbi. Ha igy halad visszafelé, oly rovatba kerül, a hol csak a czimek emlittetnek.

Kritikán alul. Életem rajza. — Oh te árva Budavára.

Előfizetési fölhivás

a „Vasárnapi Ujság" és „Politikai Ujdonságok" 1880. julius—deczemberi folyamára.

Azon t. olvasóinkat, kiknek előfizetése lejár, fölhivjuk, hogy megrendeléseiket idejében megtenni sziveskedjenek, nehogy a lapok küldésében fennakadás történjék.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEINK

Negyedévre:

A Vasárnapi Ujság	frt 2.—
A Vasárnapi Ujság a *„Világkrónika"-val együtt*	« 2.50
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	« 3.—
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a *„Világkrónika"-val együtt*	« 3.50

Félévre:

A Vasárnapi Ujság	« 4.—
A Vasárnapi Ujság a *„Világkrónika"-val együtt*	« 5.—
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	« 6.—
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a *„Világkrónika"-val együtt*	« 7.—

■ A „Világkrónika" czimü *képes heti közlöny*, mint hetilapjaink közleményeinek kiegészitője, a hazai és külföldi **átalánosabb érdekü eseményeket**, az azokban kiválóan szereplő **személyiségeket** népszerü nyelven irt magyarázatokkal kisért **képekben** mutatja be az olvasónak és részletesebben is ismerteti. Közöl **tájékoztató czikkeket, elbeszéléseket, utirajzokat, nép- és tájismertetéseket, szemléltető jelentéseket** a hazai és külföldi közérdekü mozzanatokról, találmányokról, fölfedezésekről, szóval mindazon nevezetesebb jelenségekről, melyek akár a politika, akár a mivelődés-történet terén, akár az emberi társadalom életének más ágazataiban fölmerülnek, ugy szintén **mulattató apróbb közleményeket, közhasznu tudnivalókat** stb. — A **„Világkrónika"** jövőre is hetenkint egy iven, több képpel illusztrálva fog megjelenni. — 1880. január—juniusi folyama 1 frtért kapható. ■

T. előfizetőinket fölkérjük, hogy sziveskedjenek az előfizetés megujitásánál, vagy a „Világkrónika" megrendelésénél *czimszalagjukból* egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamácziót és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.

A „Vasárnapi Ujság" és a „Világkrónika" 1880. évi folyamából január 1-től kezdve teljes számu példányokkal szolgálhatunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utcza 4. sz. a.)

HETI NAPTÁR. Jun. hó.

Nap		Katholikus	Protestans	Görög-Orosz	Izraelita
20	V	C 5 Flór. sz. Szil	C 4 Erdős, Szil.	8 E Pünkösd v.	11
21	H	Alajos hitv.	Albán	9 Pünkösd hétf.	12
22	K	Ákos vt. Paul.†	Ákos	10 Pruzai Tim.	13
23	S	Zéno vt. Sz. sz.†	Vazul	11 Bert. és Barn.	14
24	C	Sz. Iván J. előh.	Iván	12 Pét., Onufr.	15
25	P	Febr. sz. vt. V.	Elog, Febróna	13 Aquilina vt.	16
26	S	János és Pál vt.	Jer. pr. Ján. s P.	14 Elizeus pr.	17 S. Balak

Hold változásai. ☾ Utolsó negyed 29-én 11 óra 13 perczk. d. e.

Tartalom.

Szöveg: Kossuth atyjának siremléke. — Német költökből: I. Veréb és verébné. II. Memento mori. III. Minden csak lehellet. IV. Kitti. *Benedek Aladártól.* — Kolozsvári élet e század elején. Déryné naplójából. — Esztergom. *Rényi Rezsőtől.* — Az esztergomi honvéd-emlék. — A gőzház. Verne Gyula regénye. — Egyveleg. — Vasárnapi levél *Porzótól.* — A fejéregyházi ásatások. Árpád sirja. *Thallóczy Lajostól.* — Uti jegyzetek. II. *De Gerando Attilától.* — Irodalom és művészet — Közintézetek, és egyletek. — Egyház és iskola. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Hetinaptar.

Képek: Kossuth László siremléke Alsó-Dabason. Ellinger fényképe után. — Árpád sirja: 1. Az ásatási szinhely mostani látképe. 2. Árpád-forrás. Ellinger fényképei után. — Esztergom 1664-ben. — Esztergom 1880-ban. Beszédes Sándor fényképe után. — A gőzház (két kép.) — Kossuth lakása Alsó-Dabason. — Esztergomi honvéd siremlék. Beszédes Sándor fényképe után. — Fejéregyháza, Erdy fölvétele szerint.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. sz.)

Majdnem ingyen!

A nem rég megbukott b—ni első és legnagyobb paplan-gyárnak összes készitményét megvettem, és potom áron eladom.

1 db. legfin. levarrott gyermek creton paplan	1.65	—.90
1 » » piquet » tiszta fehér	1.80	1.20
1 » » levarrott » cachmir » minden szinben	2.90	1.60
1 » » nagy levarrott karton »	3.20	1.75
1 » » » » cachmir » minden szinben	5.50	2.95
1 » » kettős » » »	6.40	3.45
1 » kész nagy szalmazsák	1.50	—.88
1 » egészen nagy igen jó matrácz tengeri füvel töltve	7.25	3.95
1 » » » » » » áfrikkal	7.80	4.85
1 rőf 78 cm. ¼ széles legjobb mins. futószőnyeg	—.55	—.28

Levélbeli rendelmények mihárább intézendők:

a legnagyobb vászon-, divat- és készfehérnemü „Export" üzletbe Sz.-Fehérvárott, a „menyasszonyhoz."

Teljes árjegyzék ingyen! 5974

Honi és világesemények heti sommája
a kül- és belpolitika elfogulatlan magyarázója
sem pártoktól, sem kormányhatalomtól nem „befolyásolt"

teljesen független politikai lap

a

Politikai Ujdonságok,

melyben az olvasó egybefoglalva, **mindent** megtalál, a mi itthon és az öt földrészen figyelemre méltó történik,

a mely ekként, kivált oly vidéken, hol a hiányos postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is lehetőleg pótolja.

A „Politikai Ujdonságok" kiadóhivatala
(Budapest, egyetem utcza 4. sz.)

előfizetéseket folyton elfogad következő föltételek mellett:

A „Politikai Ujdonságok" évnegyedre ... frt 1.50
A „Vasárnapi Ujság" és „Politikai Ujdonságok" együtt évnegyedre ... » 3.—

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

ESZMÉK, ADATOK, ADOMÁK GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN NAPLÓIBÓL.

Összeállitotta

ZICHY ANTAL.

Gróf Széchenyi István arczképével.

Ára füzve 60 kr.

TARTALMA: Első rész. Komolyak. Hit. — Haza. — Bölcselet. — Nők. — Vegyes. — Személyesek. — Második rész. Tréfásak. Közélet. — Családi. — Vegyes. — Személyesek. — Autografok.

A vadászat mestere.

Önképző gyakorlati utmutatás a vadászat kedvelői számára, vagyis rövid foglalatja mindazon elméleti szabályoknak, melyek megtanulása s megtartása mellett a vadászatot bárki a siker gyönyörével gyakorolhatja.

Saját és egy ötveneves vadász tapasztalataiból, s jeles kutfők nyomán irta

CSERSZILVÁSI ÁKOS.

Harmadik, átdolgozott és bővitett kiadás.

Ára füzve 80 kr.

NEHÉZKÓRT (Epilepsia) gyógyit levél utján Dr. Killisch, specialista, Drezdában (Neustadt). Legnagyobb tapasztalattal mert eddigelé már 11,000-en felül gyógykezeltettek.

A nyari ivadra!
Fürdőkád, erős horganyból, fenékmérve 115 cm. .... frt 12.—
Ugyanaz zuhanynyal ... „ 50.—
Fejzuhany, csigán huzva „ 7.20
Falzuhany ... „ 8.20
Zuhany-tál ... 9.—14.—
Ülőkád ... 7.50—9—
Hütő-edény, 2 üvegre .. frt 1.65
Ugyanaz 4 „ .. frt 3.75
Fagylaltkészitőgép .... frt 10.50
Ugyanaz kávés vagy czukrásznak ..... frt 54.—
Jégverem 12 frttól 50 frtig
Franczia formáju öntöző frt 4.50—
Különféle kalitkák frt 1.80 6.—
Ugyanazok asztalkával 6—16 frtig.

Kávéfőző-gépek legujabb szerkezettel
2 személyre frt 4.80
3 személyre frt 5.40
4 „ frt 6.20
6 „ frt 8.—
8 „ frt 8.80
12 „ „ 10.—

Valamint egyéb különféle, háztartáshoz szükséges saját készitményü tárgyak jótállás mellett Szintugy elvállalok födéseket templomtornyokra és háztetőkre, továbba vizvezeték- és légszeszmunkákat is. Mély tisztelettel
WEINER M. K.
Budapest Haris-Bazár.
Árjegyzék kivánatra bérmentve küldetik. 5906

HÁZASOKNAK nélkülözhetetlen dr. Hampe müve: «Belehrung über Kindersegen» (Oktatások a gyermekáldásról). Tanácsadó mindkét tekintetben. Ára 1 frt. Szállitja bármely pénznem vagy postabélyegek beküldése mellett Gottfried C. kiadóhivatala Bornaban.

Kunz és Mössmer
a „szép juhásznő"-höz,
Budapest kigyó-tér.

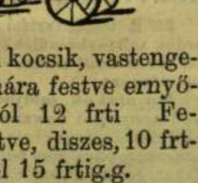

Gyermek kocsik, vastengelyes barnára festve ernyővel 8 frttól 12 frti Fehérre festve, diszes, 10 frttól 15 frtig.g.
Csomagolás nem számittatik. 5977

Huzások juliusban!

Bécsi sorsjegyek, főnyeremény 200,000 frt, évenként 4 huzás, eladom 10 frtos 14 havi részletre.

Hitel-sorsjegyek, főnyeremény 200,000 frt, évenkint 4 huzás, eladom 10 frtos 21 havi részletfizetésre.

Salzburgi sorsjegyek, főnyeremény 20,000 frt, évenkint 2 huzás, eladom 3 frtos 9 havi részletre.

Krakói sorsjegyek, főnyeremény 20,000 frt, évenkint 3 huzás, eladom 2 frtos 13 havi részletre.

Braunschweigi sorsjegyek, főnyeremény 240,000 márka, évenkint 6 huzás, eladom 5 frtos 14 havi részletre.

Insbrucki sorsjegyek, főnyeremény 30,000 forint, évenkint 2 huzás, eladom 3 frtos 10 havi részletre. 5973

Szász-Meiningeni sorsjegyek, főnyeremény 15 ezer frt, évenkint 6 huzás, eladom 2 frtos 11 havi részletre.

Az 1-ső részletnek letevése után a vevő mindjárt a legközelebbi játéknál egész egyedül játszik.

IGÉRVÉNYEK.

Hitel-sorsjegyekre 4 frt 25 krajczár és a bélyeg. | **Bécsi sorsjegyekre** 2 frt 25 krajczár és a bélyeg.

LŐRY J. bank- és váltóüzlete, Budapest, hatvani utcza 17.

Utazók és lovaglóknak!

Erős uti láda nagyság es minőség szerint 2.85—35 frtig. Kézi és függeszthető uti-táska 3—12 frt. Jól berendezett uti-táska 16—60 frt.

Toilette eszközöknek uti-tekercs 1.80, 7 frtig. Angol plaid-szijjak 85 krtól 2.50-ig. **UJ!** ruhaóvó tekercs 5.75. Légpárna 4.80—10 frtig, gummi uti edények 1.50—2 frt. Uti takaró, légpárnával 20.50. Uj lapos zseb napóra iránytüvel 1 frt. Amer. óra perczmutatóval és ébresztő haranggal 8 frt. Nehéz bika-izom bot 2 frtól 3.75-ig. Bőr athleta bot 5 frt. Selyem-esernyő 4 frttól 12 frtig. Szövetesernyő 2—4 frt. Uri napernyő 1.85—4 frt. Vállra függesztő szivartárak 3.85—10 frt. Berendezett pincze-tok 3, 5, 7 drb. üvegre 9, 10.50, 13.50 frt. Angol pénz- és értékpapir-szekrény 5.25, 6.75, 8, 12 frt. Kedvelt drót hajkefe, használata kellemes és frisitő 1.60—2 frt.

GUMMI párizsi czikkek személyes oltalomra és betegápoláshoz. Allövet és anyaméh fecskendő 1.80, 2, 2.40, 3.50, fecskendő szekrényben, nyomó szerkezettel 3.50, gummi ágybetét 90 kr., 1.35, 3 frt. **Belőtt Revolver** 25 töltényyel 5—25 frtig. **Esőköpeny** kámzsával, mindkét oldalon viselhető 11, 11.60, 12 frt. Erős bő gummi eső-köpeny lovaglóknak 15.75, 17.30, 19 frt.

Angol disznóbőr nyereg 15 frttól 35 frtig, kantár 2.65-től 4 frtig, kettős szárral 4.80—8 frtig, kengyel szij 2.50—3.50-ig, nyeregterhelő 2.25—3.50, izzasztó 3—5 frtig, zabla 1.80—3. 50, trenzli 50 krtól 2 frtig, kengyelvas 1.60—3 frt. **Uj heveder** önműködő szoritóval 6 frt. Istálló lámpás biztonsági rácscsal, olajra és petroleumra frt. 2—3.50 Lovagló gamasnik szarvas és borju bőrből 4.50—7.50-ig. Rhinoczeros bőr lovagló-vesszők 60 krtól 2.50-ig. Lótisztitó keztyü 90 kr. Bőr puhitó zsir 60 kr. 1, 3 frt, nyeregtisztitó szappan 80 kr. **Üveggömb-dobógépek** czéllövészet tanuláshoz 20 frt, 100 drb. töltött üveggömb 5 frt.

Megrendeléseknél képes árjegyzéket mellékel

Kertész Tódor, Budapest, Dorottya utcza 1.

A „Politikai Ujdonságok" melléklapja

a

„VILÁGKRÓNIKA"

czimü

képes heti közlöny,

mely mint politikai közleményeink kiegészitője, a hazai és külföldi **átalánosabb érdekü eseményeket**, az azokban kiválón szereplő **személyiségeket népszerü** nyelven irt magyarázatokkal kisért **képekben** mutatja be az olvasónak és részletesebben is ismerteti. Föladata **a kor történetének és izlésének szinvonalán tartani** a nagy közönséget. Ehhez képest közöl **tájékoztató czikkeket, elbeszéléseket, utirajzokat, nép- és tájismertetéseket, szemléltető jelentéseket** a hazai és külföldi közérdekü mozzanatokról, találmányokról, fölfedezésekről, szóval mindazon nevezetesebb jelenségekről, melyek akár a politikai, akár a mivelődés-történet terén, akár az emberi társadalom életének más ágazataiban fölmerülnek, ugyszintén **mulattató apróbb közleményeket, közhasznu tudnivalókat** stb.

	negyedévre
A „Politikai Ujdonságok" a „Világkrónika"-val	frt 2.—
A „Vasárnapi Ujság" és „Politikai Ujdonságok" a „Világkrónika"-val	» 3.50

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Methodischer Unterricht in der Ungarischen Sprache.

Von

Josef Holtzmann.

Preis geheftet 80 kr.

BUDAPESTI CZÉGEK.

Üvegáruk
GÖRÖG ISTVÁN
parádi üveggyár-raktárában
Budapest, IV., hatvani utcza 15.

ROTHAUSER TESTV.,
chinai ezüst-áruk
gyári-raktára;
eladás nagyban és kicsinyben.
Budapest, ország-ut és király-utcza sarkán.

Varrógépek
Wheeler&Wilson Mfg. Co.,
cs. k. udv. szállitótól,
csupán
OHM C. O.-nál,
Józseftér 5 szám.
Árjegyzékek kivánatra bérmentve, ingyen.

Házi sürgönyök
villanyos vagy légnyomatu és villámhárítók felszerelését elvállal
OHM C. O.
Budapest, Józseftér 5.

Brunner K.
Egészségi gyermekkocsik 5—50 frt.
BUDAPEST,
váczi utcza 18.
Árjegyzékek kivánatra ingyen.

Tanszerek
Görög István
országos tanszerraktárában,
Budapest, IV., hatvani utcza 15.

LÁNG M.
magyar kir. udvari szállitó
porczellán-raktára
Mária-Valéria-utcza és Redouttér sarkán.

Neuschlosz J. fiai
gőzfűrész-parquet és fa-áru-gyár
ács- és asztalos-műhelye,
Felső-Dunasor 53.
Ujpesti-rakpart 10.

HATSCHEK MIKSA
látszerész
Budapest, váczi utcza 23. sz.

látszerészeti czikkek legolcsóbb árakon. — **Villanyos házi sürgönyzők 7 forint 50 krtól felfelé.**

Siremlékek
az országban legnagyobb választékban s legjutányosabb áron kapható
GERENDAY A.
első orsz. szab. márványmű gyárosnál
BUDAPESTEN.
Rajzok dijmentesen küldetnek.

Szikviz-készülék
legjobb szerkezetü szikviz és önműködő készülékek, pontosan és olcsón szállit a cs. k. sz. 1. m. ásványviz és szikviz-készülék-gyár
L. Millacher és Wagner
Budapest, II. k., kacsa-utcza 291.

„Angol királynő" szálloda.
Ezen régismeretes első rangu szálloda, mely a gőzhajókikötési hely közelében fekszik, 190 kényelmes bebutorozott szobát és szalont tartalmaz, *szobákkal 1 fttól felfelé.* Mintaszerű tisztaság, figyelmes kiszolgálás a szállodatulajdonos személyes vezetése alatt.
SCHALEK LIPÓT.

Ingek urak részére, 500-féle szinben, szines creton, oxfort, Zeffir és chiffon kelméből, négyszeres, darabja frt 1. 50, női ingek jó vászonból 90 krtól 2 frtig, gyermek ingek nagy választékban
CSÁKY ÁRMIN,
fehérnemű gyára
sugárut, octogon 63. sz.

Takaró papiros
megrendelhető a „Vasárnapi Ujság" kiadóhivatalában egyetem-utcza 4. sz. alatt.

MARGITSZIGETI GYÓGYFÜRDŐ.

Budapest főváros közvetlen közelében. 5904

35° R. meleg artézi forrás — porczellán-, márvány-, kád- és kőfürdők zuhanykészülékkel — nagyszerű kert — 300 teljes kényelemmel berendezett szoba — társalgási terem — kül és belföldi lapok — naponta zene.

Kór-alakok, melyek ellen a margitszigeti hévviz kedvező eredménynyel használtatott: Köszvény — az izületek, izmok, csonthártya ideghüvely, idült csuzs. A csúz, köszvény, erőművi bebatások, typhus után fellépő hüdések. — Zsábák. — A csontbántalmakat, csontszút, izületi bajokat és külsértéseket követő elváltozások. — Fájdalmas hegek, merevség, büdés. — Bőrbántalmak. — Vizelési nehézségek. — Méh- és hüvelybántalmak.

A hévviz belsőleg eredménynyel használtatott: idült gyomorhurutnál és albasi pangásoknál. — A szigeten van gyógyszertár, ellátva mindennemű ásványvizzel; dunafürdő uszók és nem uszók számára. Rendelő orvos: dr. Verzár. Bérleteknél ugy a fürdő-, mint a menetjegyek együt és váltásánál árelengedés. — A szigeten lakó fürdővendégek a fürdő-használatnál és a menetjegyeknél előnyben részesülnek. A fővárossal óránkint kétszer közlekedés.

A fürdő-idény május 1-én kezdődött.

A lakások megrendelése: a szigeten a felügyelőségi irodában.
(Utolsó posta: Budapest.)
A margitszigeti felügyelőség.

Én magam egész Ausztriában képes vagyok

csupán **2 frt 75 krajczárért** o. é. egy egészen kitünően járó nickel-ezüst zsebórát, mely pontosan jár és már meg is lett kisérelve, finom nickel-ezüst óraláncczal és órakulcscsal együtt adhatni. Ugyanazon órák finomabb és kisebb alakban à 3 frt 30 kr., 3 frt 80 kr. — Az órakészitő és órakereskedő urak, ugy mint eddig küldjék be megbizásukat, és **6 hónapi hitellel** birnak.

Csupán **3 frt 90** és **4 frt 50 krajczárért** képes vagyok hölgyórákat, nyakláncczal együtt adhatni, melyek pontosan járnak és utol nem ért ékességül szolgálnak. Ki nem hiszi, csak nézze meg az órákat, és **azonnal vesz belőlük.** Órásaim ez órákat **10 frtért** adják.

Csupán **1 frt 20 krajczárért** adok egy amerikai szóbaórát, mely minden 24 órában felhuzva, pontosan jár.

Csak **1 frt 80 krajczárért** adok egy ébresztő órát, a mely bizonynyal nem hágy elaludni.

Képes vagyok nehéz ezüst zsebórákat 4, 5 egész 6 frtért, horgonyórákat 6, 8 egész 10 frtért; remontoir-órákat 6, 7 egész 10 frtért; arany órákat 15, 20 egész 30 frtért, a legnehezebbeket adhatni; minden órához két évre szóló jótállási levél van mellékelve. — Mind ezen órák, melyek csakis nálam léteznek, óraműhelyemben megtekinthetők és megrendelhetők: **Bécs, Praterstrasse Nr. 16.** 5662

ZILTZER J.

Budapest, Dorottya-utcza 5-ik sz.

Magyarországban az egyedüli 5979

drágakő-kö zörülése és kőkereskedése,

a hol drágakövek és féldrágakövek legszebben mintáztatnak, egybekötve

véső-, domboritó- és műnyomdai intézettel és pecsétbélyeg-gyárral,

minden e szakmához tartozó munkák a legjutányosabb eredeti áron készittetnek.

Müvezető: **SILBERMAN H.**
drágakő-köszörülő és vésnök.

Vidéki megrendelések gyorsan eszközöltetnek.

Pattanások, pörsenések,

szétszórtan álló vörös, kemény, vagy genyedésbe menő csomócskák, fakadékok, rezes kiütések becsületszóra gyógyittatnak a saját magamon megkisérelt kozmetikus szépitő vizem által. Használati utasitással, alkalmazási szabályzat és tudományos tárgyalással, egy üveggel 2 frt. 5690
Römhild (Thüringia).
Rottmanner J.,
gyógyszerész.
Letét: **Bécsben** Neustein Fülöp gyógyszert.

ARCZBŐR.

A szépség egyik fő feltétele a szép arczbőr. Még a k vesbbé szép alkotásu arcz is elbájolhat, ha annak bőre kifogástalan. A legszabályosabb szépség pedig csak akkor lesz kellően méltányolva, ha a bőr és annak szine nem nélkülözik a tisztaságot, fényt és fiatal üdeséget. Számtalan hölgy elveszti minden igényét a szépségre, ha arczbőre kifogásolható. Hogy tehát ez szép és életfrisseségü maradjon a késő aggkorig, használjuk a számos tekintély, s ezek között Pyefluch tanár Londonban, Raspi tanár, dr. Jüuger, dr. Raudnitz, stb. által ajánlt, 14 év óta százezerektől használt **Lengiel-féle nyir balzsamot.** Ezen kedvelt szépitőszer a káros kendőzés, szenvedélyek vagy egyéb okoknál fogva tönkre tett arczbőrt, söt a himlo által szetroncsolt bőrszervezetet is teljesen helyreállitja. A fonnyadt s ráz bőrt ujra fölfrissiti és simává teszi, s annak kedves szinezetet kölcsönöz, s leginkább korosabb urak és hölgyek által figyelembe veendő Hogy **Dr. Lengiel nyir-balzsaman** kivül nem létezik jobb és megbizhatóbb szer a bőr fentartása és szépitésére, mindazok elismerik, a kik kisérletet tettek vele. Egy korsóval frt 1.50 — Valódi minőségben kapható **Budapesten**: Török József gyógyszertárában, király-utcza 12. **Pozsonyban**: Pisztory Bódognál, Mihálykapu. **Temesvárott**: Tarczay Istvánnál. 5813

A sugár-uti bazárban levő helyiségeim szétrombolása végett azokat
augusztus 1-én ki kell üritenem,
Ezért kénytelen vagyok, költség kimélés tekintetéből áru-raktáramat lehetőleg csökkenteni. Ennek következtében mától kezdve 5898
nyakravalók- és derékfüzőkből
álló készülékeim **igen jelentékenyen leszállitott áron** árusittatnak el.
PHILIPSBORN M. nyakravaló és derékfüző-gyára Budapesten, *31—33, sugáruti bazár. 31—33.*
Augusztus 1-től áruhelyiségem, valamint t. cz. vevőim kényelme végett különösen ,ekintettel **derék-füzőkre** berendezett **füző-termem,** továbbá a nagyban eladási áruraktáram és irodám, összes gyári helyiségeim, valamint füzőcsinositó üzletem és pipere-intézetem helyiségei leendnek:
Sugárut, 59. sz., a gyár-utcza sarkán. (Karpeles-féle palota.)

Bártfai ásványviz

legtisztább égvényes vastartalmu savanyuviz mindig friss töltésben kapható

TOPERCZER Th. Alb.

bártfai ásványviz szétküldési raktárában **Bártfán.** Felső Magyarország.

Kapható minden ásványviz-raktárban.

BUDAPESTEN: Édeskuty L., Frum gyógysz., Mattoni és Wille, Radocsay és Bányai, Weinberger G.-nél. 5978

Tanningene.

Ólommentes, ártalmatlan hajfestő szer
haj, szakáll és szemöldök számára, melyek a legegyszerűbb módon, egyetlen egyszeri használat mellett, egész megbizhatóan és biztosan ugyanazon hibátlan, fényes szőke, barna és fekete természetes szint vissza nyerik, melylyel a megőszülés előtt birtak, s melyet sem szappannal mosás, sem gőzfürdő használata nem hir elenyésztetni. Ára 2 frt 50 kr.

Dr. Landauer illatos haj-balzsamja,
biztositott, teljesen megbizható szer, hogy kétszeri használat után a haj kihullása teljesen megszünjék s azok növése előmozdittassék. **Ára 1 frt.**

Szeplő,
májfolt, pörsenés, bőratka, arczvörösség, napégés s a bőr minden kivirágzásai a
Dr. Tobias-féle Eau miraculeuse antéphélique
segélyével a bőrben s a bőr alatt levő összegyülteszin-anyagok fölszivása által gyökeresen megszüntetnek, s a legdurvább és legérdesebb bőr éjjen át puhává, fehérré és gyöngéddé tétetik. **Ára 1 frt 50 kr.**

Ered. keleti rózsatej Russ Károly, gyógyszerésztől,
a bőrnek rögtön, nem pedig hosszabb használat után, oly **gyöngéd, vakitóan fehér, fiatal frisseségü szinezetet ad,** amint az semmiféle más szer által nem érhető el; **a ránczokat, s minden sárga vagy barna foltot rögtön eltávolitja. Ára 1 frt.**

Minden itt elsorolt különlegesség lelkiismeretesen van megvizsgálva, s kezesség mellett határozottan ártalmatlan és valódi állapotban kapható csupán 5927

Russ Károly utódja, Bécsben I., Wallfischgasse 3.
RAKTÁRAK: Török József gyógyszerésznél **Budapesten. Armin Elias illatsz. Arad. Dr. Hintz Gy. gysz. Kolozsvár.**

Egy egész bazár

Bécsben

csupán 4 forint 80 krajczárért azonnal kapható!

Áll pedig a következőkből: 2 pompás **chinaezüst gyertyatartó,** 1 vizhatlan **kézi táska, 2 olajszin-nyomatu kép** faragott fakerettel, 1 ujezüst asztali csengetyű, villanyos fém, 2 tréfás tárgy, csupán uraknak, 2 tréfás tárgy csupán hölgyeknek, 1 csinos **varrótok,** mely mindent tartalmaz, mit egy hölgynek szive kiván, 1 pompás **fénykép-album** telve pikáns fényképekkel, 1 járó **fém-óra,** hosszu lánczczal, perczre szabályozva, jótállás mellett, 2 csinos chinai **virágváza,** 1 pompás **vajcsésze,** 1 kristály **só- és bors-tartó,** 1 valódi **szabadékozott vagarlabőr pénztárcza,** 5 osztálylyal és mégis elég lapos, hogy kényelmesen zsebbe tehessen dugni, 1 pompás **fém zseblámpás,** oly kicsiny mint egy dohányszelencze, 1 valódi szép **Szumatra-ékszer** urak- és hölgyeknek, 1 melltü, 1 pár finom fülbevaló, 2 szép kristálygyűrű, teljes inggomb-készlet, 1 pompás **báli és utczai legyező.** Ezen bazár látható 5667

Bécsben, Ferdinandsstrasse Nr. 11.,
3. Stiege, 2. Stock.
A ki óhajtja póstán is megszerezheti. Hozzá való láda 45 kr.

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre — 6 • | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre ... 4 • | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre ... 3 • | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

26-ik szám 1880. BUDAPEST, JUNIUS 27. XXVII. évfolyam.

PUSKIN SÁNDOR.

Dalol a madár, ha fészkét megszedik is. Söt tán még szivrehatóbban a nagy fájdalomtól, mely szivét betölti vesztesége fölött.

Ily megszedett fészkü énekes madarak Oroszország költői. Ama száz év óta, hogy a fehér czár nagy birodalmának irodalma van, — mert idejét nagyon kevéssel tehetni többre, — a szellem munkásai érezték legjobban, mi az a zsarnokság. Magasan röpülni vágyó lelköknek szárnyát szegte a zord despotizmus, mely semmitől, sem irtózik oly igen, mint a szabad gondolattól s a szellemnél semmit nem óhajtna inkább bilincsébe verni. Az orosz irodalom története egész tragédia. Novikoffot egy tudós társaság alapitóját börtönre vetették, Rylejeffet, Pestelt, Murawieff Sergiust fölakasztották, Buteseffet, Odojevszkit halálra kinozták, Batjuskoffot számkivetették, s midőn visszatért, őrültté tették, Gribojedoffot az utczán verették agyon s lófarkon hurczolták testét, Baratinszkyt közkatonának sorozták s oly munkát végeztettek vele, melybe belehalt, Polejaeff mint fegyencz veszett el, Herzen Sándor, Turgenyeff Miklós (történetiró), Miczkievics Ádám (a nagy lengyel lyrikus), Bakunin és sok mások külföldön haltak el számüzetésben, Turgenyeff Iván a nagy regényiró most is külföldön él, Csernisevszky, az orosz szocziálisták vezére Szibériában sulyos bányamunkára szoritva pusztult el tizenhét évi sanyargatás után, Sevcsenko börtönben halt meg, Dosztojevszki tiz évet töltött szibériai bányamunkában, Gogol szintén nagy részét tölté életének számüzetésben, Lermontoff egy jól kifőzött párbajban ejtetett el, — s elő se lehet mind számlálni, a kik életükkel, szabadságukkal, boldogságukkal adóztak azért, hogy iróknak, költőknek születtek — Oroszországban.

S az orosznak ezért mégis van irodalma. És pedig, mintha be akarná bizonyitani azt az örök igazságot, hogy a szellem a börtönben, bilincsek közt is szabad, — jelentékeny irodalma. Már a fönnebb elősoroltak között is előfordul nehány elsőrendü tehetség, a kit bármely nemzet irodalma büszkeséggel mondana a magáénak. De talán valamennyi között legfényesebben ragyog az orosz irodalom egén az a név, mely e sorok fölött olvasható, s mely iránt az orosz nemzet e hó 17-én rótta le a hódolat adóját az által, hogy az «orosz irodalom barátainak szövetsége» impozáns ünnepélyességek között szobrot emelt emlékére.

Nemzeti ünnep volt ez, de egyuttal a világszabadságnak is ünnepe, mert Puskin Sándor első sorban a szabadság költője volt az óriási börtönben, melyet Oroszországnak nevezünk, s midőn az orosz nemzet e költő emlékét ünnepeli, nem teheti a nélkül, hogy a szabadság istenének oltárán ne gyujtson áldozattüzet.

Puskin Sándor európai jelentőségü tehetség volt, bár minden izében orosz. Szellemi rokon lord Byronnal, kinek befolyása Puskinnak minden művén fölérezhető, a nélkül, hogy azok nemzeti sajátosságukat elvesztenék. Helyesen mondja Bérczy Károly, Puskin «Anyégin»-jének klasszikus magyarra forditója, hogy «költészete ostoroz, hogy javitson, és zokogva nevet saját honi viszonyain, midőn ezeknek természetes hü képét tárja fel».

Puskin Szergejevics Sándor 1799. május 26-án született előkelő régi orosz családból. Ereibe azonban néger vér is vegyült. Dédanyja ugyanis leánya volt egy Hannibal nevü afrikai szerecsennek, kit Nagy Péter czár szolgálatába vőn s ki ott tábornoki rangra küzdte föl magát. A franczia és olasz nyelvet már szülői házánál elsajátitotta s már igen korán föltüntek szellemi szép tulajdonságai, melyeket szilajságra hajló természete se birt elhomályositani.

Tizennyolcz éves volt, midőn az iskolából a pétervári nagy világ zajába lépett, hol az előkelő, vagyonos, költői hirű ifjut tárt karokkal fogadták s mindenfelől kitüntették. A külügyminiszteriumban vállalt hivatalt; de sem hiva-

PUSKIN SÁNDOR.